

Kilpailu- ja kuluttajaviraston kieltopäätös asiassa, joka koskee Jääkiekon SM-liiga Oy:n ja sen osak-
kaina olevien liigaseurojen välistä sopimusta pelaajahankintojen rajoittamisesta ja harjoitusottelu-
kiellosta

Sisällys

1	Asia	3
2	Osapuolet	3
3	Ratkaisu	3
4	Asian vireilletulo ja selvittäminen.....	4
5	Asiaselostus	4
5.1	Asian osapuolet	4
5.2	Tutkinnan kohteena oleva menettely	5
6	Oikeudellinen arvio.....	8
6.1	Sovellettava lainsäädäntö	8
6.1.1	Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan	8
6.1.2	Työmarkkinapoikkeuksen soveltuminen	10
6.1.3	Kilpailulain 5 § ja SEUT 101 (1) artikla	12
6.1.4	Kilpailulain 6 § ja SEUT 101 (3) artikla	14
6.2	Tutkinnan kohteena olevan menettelyn arviointi.....	15
6.2.1	Elinkeinonharjoittaja ja niiden yhteenliittymä	15
6.2.2	Sopimus ja yhteenliittymän päätös	17
6.2.3	Kilpailua rajoittava tarkoitus	18
6.2.4	Kilpailunrajoituksen merkittävyys.....	23
6.2.5	Urheilun erityispiirteet tutkinnan kohteena olevan menettelyn arvioinnissa.....	27
6.2.6	Asiassa esitetty tehokkuuspuolustus	32
6.3	Yhteenveto.....	33
7	Vastuun kohdentuminen.....	34
7.1	Yksittäisen elinkeinonharjoittajan vastuu rikkomuksesta	34
7.2	Elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän vastuu rikkomuksesta	36
8	Rikkomuksen kesto	38
9	Määräys menettelyn lopettamiseksi	38
10	Uhkasakon asettaminen.....	38
11	Sovelletut säännökset	39
12	Muutoksenhaku	39
13	Lisätiedot.....	39

1 Asia

Kielletty kilpailijoiden välinen sopimus pelaajahankintojen rajoittamisesta ja harjoitusotteluiden kieltämisestä

2 Osapuolet

Asianosaiset:

Jääkiekon SM-liiga Oy, Helsinki
HC TPS Turku Oy, Turku
HC Ässät Pori Oy, Pori
Hockey-Team Vaasan Sport Oy, Vaasa
HPK Liiga Oy, Hämeenlinna
Ilves-Hockey Oy, Tampere
Jukurit HC Oy, Mikkeli
JYP Jyväskylä Oy, Jyväskylä
KalPa Hockey Oy, Kuopio
KooKoo Hockey Oy, Kouvola
Lahden Pelicans Oy, Lahti
Liiga-SaiPa Oy, Lappeenranta
Oulun Kärpät Oy, Oulu
Oy HIFK-Hockey Ab, Helsinki
Rauman Lukko Oy, Rauma
Tamhockey Oy, Tampere

Toimenpidepyynnön tekijä:

Suomen Jääkiekkoilijat ry, Helsinki

3 Ratkaisu

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (jäljempänä "KKV" tai "virasto") määrää kilpailulain (948/2011) 9 §:n nojalla Jääkiekon SM-liiga Oy:n (jäljempänä "Liiga") ja sen osakkaina olevat liigaseurat¹ (jäljempänä yhdessä "Liigaseurat") lopettamaan kilpailulain 5 §:n ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (jäljempänä "SEUT") 101 artiklan vastaisen menettelyn, jolla rajoitetaan sellaisten pelaajien hankintaa, joilla on kauden aikana ollut sopimus Jokerit Hockey Club Oy:n (jäljempänä "Jokerit") kanssa sekä kielletään seuraavaa

¹ HC TPS Turku Oy, HC Ässät Pori Oy, Hockey-Team Vaasan Sport Oy, HPK Liiga Oy, Ilves-Hockey Oy, Jukurit HC Oy, JYP Jyväskylä Oy, KalPa Hockey Oy, KooKoo Hockey Oy, Lahden Pelicans Oy, Liiga-SaiPa Oy, Oulun Kärpät Oy, Oy HIFK-Hockey Ab, Rauman Lukko Oy ja Tamhockey Oy.

kautta koskevien lainasopimusten teko ja harjoitusotteluiden pelaaminen Jokereiden kanssa. Kielletty menettely on lopetettava välittömästi.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto asettaa kilpailulain 46 §:n nojalla lopettamismääräyksen tehosteeksi uhkasakon, jonka suuruus on 75 000 euroa kutakin asianosaista kohden.

4 Asian vireilletulo ja selvittäminen

1. KKV on julkisuudessa esiintyneiden tietojen vuoksi aloittanut 16.3.2017 oma-aloitteisen selvityksen koskien Liigan ja Liigaseurojen välistä sopimusta pelaajahankintojen rajoittamisesta. Virasto ilmoitti tutkinnan aloittamisesta Liigalle kilpailulain 38 §:n mukaisesti 16.3.2017, minkä jälkeen myös Liigaseurat saivat tutkinnasta tiedon. Tutkinnan aloittamisen jälkeen Suomen Jääkiekkoliijat ry (jäljempänä "Pelaajayhdistys") teki 31.3.2017 virastolle toimenpidepyynnön asiasta.
2. KKV on asiaa selvittäessään vastaanottanut Liigalta kirjallisia selvityksiä 24.2.2017, 31.3.2017, 28.11.2018 ja 21.10.2019 sekä suullista selvitystä tapaamisessa 13.11.2018. Pelaajayhdistys on toimittanut kirjallisia selvityksiä 16.10.2018 ja 4.12.2018 sekä lisäksi antanut suullisia selvityksiä tapaamisissa 10.2.2017 ja 14.5.2018. Näiden lisäksi virasto on vastaanottanut kirjallisen selvityksen Jokereilta 3.5.2018.
3. Virasto on toimittanut päätösluonnoksen tiedoksi Liigalle ja Liigaseuroille 30.8.2019 ja Pelaajayhdistykselle 19.9.2019 ja varannut niille mahdollisuuden lausua luonnoksesta. KKV on ottanut päätösluonnoksesta annetut lausumat (Liiga 14.10.2019 ja Pelaajayhdistys 4.10.2019) huomioon asian ratkaisussa.

5 Asiaselostus

5.1 Asian osapuolet

4. Liiga ja Liigaseurat muodostavat suomalaisessa jääkiekossa miesten kansallisesti korkeatasoisimman sarjan. Liiga on Liigaseurojen omistama osakeyhtiö, jonka toimialana on jääkiekon kilpailutoiminnan harjoittaminen ja tähän liittyvä taloudellinen toiminta, kuten markkinointi-, tulospalvelu- ja tilastotoiminnan järjestäminen sekä kilpailutoimintaa tukevien televisiointi- ja yhteistyösopimusten tekeminen. Liigan liikevaihto tilikaudella 2018 oli noin 21,4 miljoonaa euroa.²

² Kauppalehti tietopalvelut. Liigan tilikausi on 1.5–30.4.

5. Liigaseurat ovat osakeyhtiömuodossa toimivia elinkeinonharjoittajia, joiden pääasiallinen liiketoiminta on harjoittaa jääkiekkoon liittyvää kilpailu-, koulutus- ja konsultointitoimintaa ja pelaajaoikeuksien omistamista, ostoa, myyntiä, vuokrausta ja välitystä sekä urheilutilaisuuksien projektien toteuttamista ja urheiluvälineiden ja tekstiilien kauppaa. Edellä mainittujen lisäksi Liigaseurojen liikevaihtoa kertyy tyypillisesti yhteistyösopimuksista, lipputuloista ja pääasiassa otteluiden yhteydessä tarjottavista ravintolapalveluista³. Liigaseurojen yhteenlaskettu liikevaihto vuonna 2017 oli noin 95,7 miljoonaa euroa.⁴
6. Liigaseurojen pelaajat ovat seurojen jääkiekkotoiminnan kannalta keskeinen tuotannontekijä. Jääkiekkopelaajien palkkaaminen muodostaa muiden urheilulajien ja toimialojen työntekijöistä erilliset, omat markkinansa.
7. Pelaajien hankintamarkkinoiden lisäksi sekä Liiga että Liigaseurat toimivat myös mainittujen markkinoiden liitännäisillä jääkiekkoon liittyvien viihdepalvelujen markkinoilla tarjotessaan, markkinoidessaan ja myydessään erilaisia jääkiekkoon liittyviä viihdepalveluja. Tällaisten palvelujen asiakkaina ovat ensinnäkin kuluttajat, jotka ostavat esimerkiksi lippuja otteluihin, sekä toisaalta myös yritykset, esimerkiksi sponsoreina.

5.2 Tutkinnan kohteena oleva menettely

8. Viraston selvitykset osoittavat, että Liiga ja Liigaseurat sopivat alkuvuodesta 2014, että Liigaseurat eivät kesken kauden tee sopimusta sellaisen pelaajan kanssa, jolla on kauden alkaessa tai sen aikana ollut sopimus Kontinental Hockey League -sarjassa (jäljempänä "KHL") pelaavan Jokereiden kanssa.⁵ Osapuolet sopivat lisäksi, että Liigaseurat eivät tee kauden ulkopuolella seuraavaa kautta koskevia lainasopimuksia Jokereiden kanssa eivätkä pelaa harjoitusotteluita niiden kanssa. Liiga ja Liigaseurat noudattavat tätä sopimusta (jäljempänä "Jokerit-sopimus") edelleen.
9. Liigassa pelikausi alkaa yleensä syyskuun alussa ja kestää huhtitoukokuun vaihteeseen asti. Pelaajien siirtyminen seurasta toiseen on Liigaa ja Liigaseuroja koskevien yleisten pelaajasiirtoja koskevien Suomen Jääkiekkoliitto ry:n (jäljempänä "Jääkiekkoliitto") sääntöjen mukaan mahdollista pelikausien keskelle

³ Liite 16: Liigan lausunto 30.8.2019 päätösluonnoksesta, s. 1.

⁴ Kauppalehti tietopalvelut. Rauman Lukko Oy:n tilikausi on 1.1.–31.12., muiden Liigaseurojen 1.5.–30.4.

⁵ Jokerit pelasi Liigassa ja oli näin ollen Liigan osakkaana aina kauteen 2013–2014 asti. Kaudeksi 2014–2015 se irtautui Liigasta ja siirtyi pelaamaan KHL:ään. KHL on itäeurooppalainen, pääosin Venäjällä pelattava ammattilaissarja, jossa on Venäjän lisäksi mukana seuroja Kazakstanista, Kiinasta, Latviasta, Suomesta ja Valko-Venäjältä. Jokerit on KHL:n ainoa suomalaisjoukkue.

sijoittuvien, niin sanottujen siirtoikkunoiden aikana. Jääkiekkoliiton sääntöjen mukaiset siirtoikkunat ovat 1.5.–30.6. ja 1.8.–15.2.⁶ Jokerit-sopimuksen mukaan Jokereissa kauden aikana pelanneiden pelaajien siirrot ovat sallittuja ainoastaan pelikausien välillä eli 1.5.–1.9. välisenä aikana. Jokerit-sopimuksen mukainen pelaaja-siirtojen rajoitus kattaa siten myös 1.9.–15.2. välisen ajanjakson, jolloin pelaajien siirrot muista seuroista ovat sallittuja.⁷

10. Jokerit-sopimuksesta sovittiin alun perin suullisesti Liigaseurojen toimitusjohtajista koostuvassa Liigan johtoryhmän kokouksessa 29.1.2014. Viraston asiassa saamien selvitysten mukaan Liiga ja Liigaseurat myös päättivät ryhtyä joihinkin Jokereihin kohdistuviin toimenpiteisiin jo tammikuussa 2014. Liigan johtoryhmän 29.1.2014 päivätyssä kokouspöytäkirjassa on todettu, että *”(k)eskusteltiin laajasti tarpeesta estää pelaajavärväystä Jokereihin erityisesti nuorten pelaajien osalta” ja ”(p)äätettiin ettei kukaan seura ole yhteistyössä Jokereiden kanssa ja pyydettiin kutakin toimitusjohtajaa toimittamaan puheenjohtajaltaan allekirjoitettu kannanotto liigalle”*.⁸
11. Jokerit-sopimuksesta käytiin keskustelua lisäksi Liigan hallituksen kokouksessa 18.8.2014. Kokouksessa käytyä keskustelua on kuvattu hallituksen kokouspöytäkirjassa seuraavasti: *”Keskusteltiin HC TPS Turku Oy:n tekemästä yhteisesti sovitusta, Liigaa vahingoittavasta toimenpiteestä. TPS on vastoin tehtyä päätöstä harjoittanut sellaista toimintaa joka edesauttaa Liigan kilpailijoita valtaamaan markkina-aluetta niin lyhyellä kuin pitkällä tähtäimellä.”*⁹
12. Jokerit-sopimus vahvistettiin kirjallisesti Liigan johtoryhmän kokouksessa 15.12.2016. Liigan johtoryhmän kokouspöytäkirjassa on todettu seuraavaa: *”Todettiin sovittu käytäntö: Ne Jokerien pelaajat, joilla on sopimus kauden alkaessa Jokereiden kanssa, eivät voi tehdä sopimusta yhdenkään Liigajoukkueen kanssa ko. kaudella. Ei vuokrapelaajina tai ns. ulkomaalaisen joukkueen kautta.”*¹⁰ Liigan hallituksen kokouspöytäkirjassa 28.11.2016 on

⁶ Suomen Jääkiekkoliitto, Kilpailusäännöt 2019-2020: <<http://www.finhockey.fi/index.php/component/k2/item/137-kilpailusaannot>>, viitattu 7.5.2019. Siirtoikkuna on ollut vastaava myös aikaisempina kautena 2014–2017. Kaudella 2017–2018 Liigan pelaajasiirtojen takarajaa siirrettiin olympiaturnauksen vuoksi poikkeuksellisesti 1.3. saakka (Liigan verkkosivut: <<http://liiga.fi/fi/uutiset/2018/02/14/siirtoaikaa-maaliskuun-alkuun-isoja-palasia-poissa-olympiakisojen-aikana>>, viitattu 7.5.2019).

⁷ Liite 9: Liigan selvitys 31.3.2017, s. 3.

⁸ Liite 8: Jokereiden selvitys 3.5.2018, liite 3 (Liigan johtoryhmä, kokous nro 3 / 2013–2014, 29.1.2014), s. 5.

⁹ Liite 9: Liigan selvitys 31.3.2017, s. 4 ja liite 2: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 2.1 (Hallituksen PTK, 18.8.2014), s. 2.

¹⁰ Liite 4: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 2.3 (JORYn PTK, 15.12.2016).

puolestaan todettu, että "(j)ohdoryhmässä on päätetty, että Liigaseurat eivät voi ottaa Jokereiden pelaajia kesken kauden".^{11 12}

13. Jokerit-sopimuksesta keskusteltiin Liigan johtoryhmän kokousten lisäksi esimerkiksi johtoryhmän sisäisissä sähköpostikeskusteluissa. Näissä keskusteluissa pyydettiin kommentteja viestien vastaanottajina olleilta kaikilta johtoryhmän jäseniltä.¹³
14. Liiga ja Liigaseurat valvovat Jokerit-sopimuksen noudattamista ja asettavat sanktioita sopimuksen rikkomisesta. Liigan hallitus päätti 21.12.2016 johtoryhmän esityksestä 100.000 euron sakon määräämisestä Ilves-Hockey Oy:lle (jäljempänä "Ilves") tämän rikkottua Jokerit-sopimusta tekemällä kauden 2016–2017 aikana sopimuksen kauden Jokereissa aloittaneen, mutta sittemmin sopimuksensa Jokereiden kanssa purkaneen Michael Keräsen kanssa. Ilveksen sakkoa käsitelleessä Liigan johtoryhmän kokouksessa 15.12.2016 sovittiin seuraavan vastaavan rikkeen sanktion suuruudeksi 150.000 euroa. Kokouksessa sovittiin myös, että Liigaseurat pidättäytyvät 75.000 euron sanktion uhalla pelaa-
masta harjoitusotteluita Ilveksen kanssa seuraavana syksynä.^{14 15}
15. Jokereiden aloitettua KHL:ssä syksyllä 2014 edellä mainitun Michael Keräsen lisäksi ainoastaan yksi pelaaja on siirtynyt Jokereista kesken kauden johonkin Liigaseuroista. Santeri Saari siirtyi HPK Liiga Oy:öön (jäljempänä "HPK") helmikuussa 2015 purettuaan aiemmin sopimuksensa Jokereiden kanssa.¹⁶ Tästä Liiga ei määrännyt HPK:lle sanktiota.
16. Liigan johtoryhmän sähköpostikeskustelujen perusteella Jokerit-sopimus koskee kesken kauden tapahtuvien siirtojen lisäksi kauden ulkopuolella tapahtuvia, seuraavaa kautta koskevia

¹¹ Liite 5: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 2.2 (Hallituksen PTK, 28.11.2016).

¹² Johtoryhmän kokouspöytäkirjan julkisuuteen vuotamisen jälkeen Liiga vahvisti tiedotteessaan helmikuussa 2017, että Liigaseuroilla on pöytäkirjassa todetun kaltainen sopimus. Samassa tiedotteessa on myös todettu, että Jokerit-sopimus on ollut "kiekkoyhteisön tiedossa" (Liigan verkkosivut: <<http://liiga.fi/fi/uutiset/2017/02/02/liiga-avaa-ilveksen-sakkojen-taustoja>>, viitattu 12.3.2019).

¹³ Ks. esim. Liite 10: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.17 (VS: Liigan johtoryhmälle tiedoksi - case Keränen / Jokerit kommentointi, 3.2.2017) ja liite 11: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.24 (VL: Johtoryhmän päätös tehtyyn esitykseen, 22.3.2017).

¹⁴ Ilveksen kanssa pelattavista harjoitusotteluista poikkeuksena kuitenkin Tamhockey Oy:n ("Tapparann") koti-turnaus, jonka otteluihin päätös ei vaikuttanut. Ilveksen harjoitusotteluita koskeva kiello kumottiin 15.3.2017, kun Ilves sitoutui maksamaan sille määrätyn sakon (Liite 6: Liigan selvitys 31.3.2018, liite 1.23 (VS: Ilveksen harjoituspelit kesä 2017, 15.3.2017) ja Iltasanomien uutinen 2.2.2017: <<https://www.is.fi/sm-liiga/art-2000005071994.html>>), viitattu 18.4.2019.

¹⁵ Liite 12: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 2.4 (Hallituksen PTK, 21.12.2016), s. 2 ja liite 4: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 2.3 (JORYn PTK, 15.12.2016), s. 3.

¹⁶ HPK:n verkkosivut: <<http://www.hpk.fi/santeri-saari-vahvistamaan-hpkn-puolustusta/>>, viitattu 18.4.2019 ja liite 3: Jokereiden selvitys 3.5.2018, s. 2.

lainasopimuksia Jokereista Liigaseuroihin. Laina- tai vuokrasopimuksella kaksi seuraa sopii keskenään siitä, että yhden seuran kanssa sopimuksen tehnyt pelaaja siirtyy pelaamaan toiseen seuraan määrätyksi ajaksi, ja tämä toinen seura maksaa vuokra-ajalta sovitun suuruisen korvauksen pelaajan vuokranneelle seuralle. Vielä elokuussa 2014 kaksi Jokereiden pelaajaa, Saku Salminen ja Niko Peltola, tekivät kauden 2014–2015 kattavan lainasopimuksen Liigaseurojen (HPK:n ja Hockey-Team Vaasan Sport Oy:n) kanssa.¹⁷ Tähän liittyen Liigan johtoryhmän sähköpostikeskustelussa todettiin, että ”(e)iköhän nyt panna luukut kiinni! Eli sporttiin menevä Peltola on viimeinen Jokerisiirto Liigaan!”¹⁸ Peltolan lainasopimuksen jälkeen vastaavia lainasopimuksia Jokereista Liigaseuroihin ei ole enää tapahtunut.

17. Osana Jokerit-sopimusta sovittiin lisäksi, että Liigaseurat eivät saa pelata harjoitusotteluita Jokereita vastaan. Liiga valvoo myös tämän kiellon täytäntöönpanoa sanktion uhalla. Liigan hallituksen kokouksessa 18.8.2014 päätettiin määrätä HC TPS Oy:lle (jäljempänä ”TPS”) 75.000 euron sakko sen pelattua harjoitusottelun Jokereita vastaan. Hallitus perusteli sakkoa toteamalla, että tällaiset harjoitusottelut eivät tue Liigaa ja ovat Liigan etujen vastaisia.¹⁹

6 Oikeudellinen arvio

6.1 Sovellettava lainsäädäntö

6.1.1 Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

18. Kilpailulain 3 §:n mukaan silloin, kun kilpailunrajoitus on omiaan vaikuttamaan Euroopan unionin (jäljempänä ”EU” tai ”unioni”) jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sovelletaan kilpailulain ohella SEUT 101 ja 102 artiklan säännöksiä.²⁰
19. Tämän niin sanotun kauppavaikutuksen edellytyksiä on täsmennetty kilpailunrajoituslain (480/1992, kumottu) 1 a §:ää koskevan hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Kilpailulain 3 § vastaa sisällöltään kilpailunrajoituslain mainittua säännöstä. Kilpailunrajoituslain esitöissä on unionin tuomioistuinten oikeuskäytäntöön viitaten todettu, että kilpailunrajoitus voi olla omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, kun

¹⁷ Liigan verkkosivut: <<http://liiga.fi/fi/uutiset/2014/08/22/niko-peltola-vuokrasopimuksella-vaasan-sportiin>>, viitattu 18.4.2019 ja HPK:n verkkosivut: <<http://www.hpk.fi/saku-salminen-ensi-kauden-kerhoon/>>, viitattu 18.4.2019.

¹⁸ Liite 7: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.7 (VL: Jokeri pelaajat, 28.8.2014).

¹⁹ Liite 9: Liigan selvitys 31.3.2017, s. 4.

²⁰ Ks. myös Neuvoston asetusta (EY) N:o 1/2003, annettu 16 päivänä joulukuuta 2002, perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta (EYVL L 1, 4.1.2003), 3 artikla.

riittäväällä todennäköisyydellä voidaan ennakoida, että kilpailunrajoituksella voi olla yhteismarkkinoiden kannalta merkityksellinen välitön tai välillinen, todellinen tai potentiaalinen vaikutus jäsenvaltioiden välisen kaupan rakenteeseen. Kaupan käsite on hyvin laaja ja se kattaa myös esimerkiksi menettelyitä, joiden avulla syrjäytetään tai yritetään syrjäyttää sisämarkkinoilla toimiva kilpailija ja joilla siten vaikutetaan sisämarkkinoiden kilpailun rakenteeseen.²¹

20. Unionin kilpailusääntöjä ei sovelleta sellaisiin sopimuksiin ja menettelytapoihin, jotka eivät ole omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Vaikutuksen tuntuvuuden arvioinnissa on otettava huomioon kulloisenkin yksittäisen tapauksen olosuhteet ja etenkin sopimuksen ja menettelytavan luonne, niiden soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden luonne ja asianomaisten yritysten markkina-asema. Mitä suurempi on asianomaisten yritysten markkina-asema, sitä todennäköisemmin sopimus tai menettelytapa on omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.²² Oikeuskäytännön perusteella vaikutuksen ei välttämättä tarvitse olla negatiivinen, vaan se voi olla myös jäsenvaltioiden välistä kauppaa lisäävä.²³ Lisäksi kilpailunrajoitus voi olla omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, vaikka yritysten välinen sopimus tai menettelytapa ulottuisi vain yhden jäsenvaltion alueelle.²⁴
21. Esillä olevaan menettelyyn ovat osallistuneet kaikki Liigaseurat, ja kielletty menettely koskee siten kaikkien Suomen korkeimmalla miesten sarjatasolla pelaavien jääkiekkoilijoiden hankintaa. Jokeirit-sopimuksen seurauksena näiden pelaajien halukkuus pelata Jokereissa on todennäköisesti vähentynyt, ja Jokerit on kertonut tästä syystä joutuvansa palkkaamaan toivomaansa enemmän ulkomaalaispelaajia.²⁵
22. Jokereiden pelaajahankintojen rajoittamisen lisäksi Jokerit-sopimus rajoittaa Jokereissa jo pelaavien jääkiekkoilijoiden siirtymistä Liigaseuroihin. Jokerit-sopimuksen vuoksi sellainen pelaaja, joka on pelannut kauden aikana Jokereissa, ei voi siirtyä kesken saman kauden pelaamaan Liigaan. Mikäli pelaaja haluaa jatkaa pelaamista kauden aikana Liigaa vastaavalla sarjatasolla,

²¹ HE 11/2004 vp, s. 29; HE 88/2010 vp, s. 56; yhdistetyt asiat T-24/93, T-25/93, T-26/93 ja T-28/93, *Compagnie Maritime Belge ym. v. komissio*, kohta 203.

²² Komission tiedonanto EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa tarkoitettua kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskevista suuntaviivoista, EYVL C 101 /07, 27.4.2004, kohdat 12 ja 45.

²³ Yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, *Établissements Consten S.à.R.L. ja Grundig-Verkaufs-GmbH v. komissio*, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 13.7.1966.

²⁴ Asia C-309/99, *Wouters ym.*, kohta 95.

²⁵ Liite 3: Jokereiden selvitys 3.5.2018, s. 2-4.

Suomessa ei ole tarjolla vaihtoehtoisia sarjoja, vaan pelaajan on lähdettävä pelaamaan johonkin ulkomaiseen sarjaan. Jokerit-sopimus vaikuttaa siten myös suomalaisten pelaajien siirtymiseen Suomen rajojen ulkopuolelle.

23. KKV katsoo, että yllä esitetyillä perusteilla Liigan ja Liigaseurojen menettely on ollut omiaan vaikuttamaan tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja sen rakenteeseen. Näin ollen virasto soveltaa tapaukseen kilpailulain 5 §:n lisäksi SEUT 101 artiklaa.

6.1.2 Työmarkkinapoikkeuksen soveltuminen

24. Kilpailulain 2 §:n 1 momentin mukaan kilpailulakia ei sovelleta sopimuksiin eikä järjestelyihin, jotka koskevat työmarkkinoita.
25. Työmarkkinoiden sulkemista kilpailulain ulkopuolelle on kilpailulainsäädännön esitöissä perusteltu sillä, että työsuhteen ehdot määräytyvät tulopoliittisessa mekanismissa, jossa taloudellisen kilpailun luonne on erilainen kuin elinkeinonharjoittajien välisessä kilpailussa.²⁶ Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että soveltamisalan ulkopuolelle jäävät esimerkiksi palkkaa ja muita keskeisiä työehtoja koskevat työehtosopimusmääräykset.²⁷ Kilpailulakia voidaan kuitenkin soveltaa sellaisiin työehtosopimusten yhteydessä sovittuihin järjestelyihin, joiden osalta kyse ei ole työehtosopimusoikeuden ydinalueeseen kuuluvista määräyksistä ja jotka rajoittavat elinkeinonharjoittajien keskinäistä kilpailua, esimerkiksi estävät kolmansien osapuolten pääsyn markkinoille tai rajoittavat työnantajan asiakassuhteita.²⁸
26. Korkein hallinto-oikeus (jäljempänä ”KHO”) on vuonna 1995 ottanut päätöksessään kantaa kilpailunrajoituslain soveltamiseen Paperiliiton ja Metsäteollisuus ry:n välisen työehtosopimuksen ehtoihin. Päätöksen mukaan paperiteollisuuden työehtosopimuksen määräykset eivät koskeneet työmarkkinoita kilpailunrajoituslain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin tavoin, koska ulkopuolisen työvoiman käyttöä koskevilla määräyksillä ei voitu katsoa olevan välitöntä vaikutusta alan työntekijöiden irtisanomissuojaan heidän

²⁶ HE 148/1987 vp, s. 8. Kilpailulain 2 §:n 1 momentti vastaa sisällöltään kilpailulakia edeltänyttä kilpailunrajoituslakia (480/1992) sekä kilpailunrajoituksista vuonna 1988 annettua lakia (709/88). Näin ollen aikaisemman lainsäädännön esitöitä ja aikaisempaa oikeuskäytäntöä voidaan soveltaa myös nykyisen kilpailulain 2 §:n 1 momentin tulkinnassa.

²⁷ Kuoppamäki, Petri: Uusi kilpailuoikeus (2018), s. 48.

²⁸ HE 148/1987 vp, s. 14 ja Kuoppamäki, Petri: Uusi kilpailuoikeus (2018), s. 48.

työehtojensa osana. Näin ollen kilpailunrajoituslain 2 §:n 1 momentti ei ollut esteenä kilpailunrajoituslain soveltamiselle.²⁹

27. SEUT:ssa ei ole soveltamisalarajausta, jonka perusteella sen 101 artiklan 1 kohta ei soveltuisi työmarkkinoita koskeviin sopimuksiin tai järjestelyihin. Yhteisöjen tuomioistuin (nykyinen unionin tuomioistuin) on kuitenkin oikeuskäytännössään ottanut kantaa SEUT 101 artiklan 1 kohdan soveltamiseen työnantaja ja työntekijöitä edustavien etujärjestöjen kollektiivisiin sopimuksiin. Tuomioistuimen mukaan työnantaja ja työntekijöitä edustavien etujärjestöjen välisillä kollektiivisilla sopimuksilla on luonnostaan tiettyjä kilpailua rajoittavia vaikutuksia. Ne sosiaaliset päämäärät, joihin näillä sopimuksilla pyritään, vaarantuisivat kuitenkin vakavalla tavalla, jos työmarkkinaosapuoliin sovellettaisiin SEUT 101 artiklan 1 kohtaa silloin, kun ne pyrkivät yhdessä löytämään keinoja työehtojen ja työolosuhteiden parantamiseksi. Tuomioistuin totesi, että tulkittaessa SEUT:n määräyksiä tarkoituksen- ja johdonmukaisella tavalla, ilmenee näistä määräyksistä kokonaisuutena tarkasteltuna, että työmarkkinaosapuolten kollektiivisten neuvottelujen päätteeksi tekemät sopimukset tällaisten päämäärien saavuttamiseksi eivät luonteensa ja kohteensa vuoksi kuulu SEUT 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.³⁰
28. Liiga on katsonut viraston selvityspyyntöön antamassaan vastauksessa, että Jokerit-sopimus kuuluisi kilpailulain 2 §:n 1 momentin työmarkkinapoikkeuksen piiriin, sillä poikkeus koskee kaikkia suoraan työehtoihin vaikuttavia sopimuksia, josta Jokerit-sopimuksessakin on kyse. Liigan mukaan työmarkkinapoikkeuksen soveltaminen ei edellytä, että sopimus olisi tehty työehtosopimusneuvotteluiden lopputuloksena, vaan myös sopimukset, jotka on tehty työmarkkinasopimusjärjestelmän ulkopuolella, voisivat tulla työmarkkinapoikkeuksen piiriin. Lisäksi Liiga on todennut, ettei oikeuskäytännössä ole annettu merkitystä sille, kenen pyynnöstä tai aloitteesta jokin sopimus on tehty ja että Pelaajayhdistys on itsekin pitänyt Jokerit-sopimusta ongelmallisena keskeisesti työlainsäädännön näkökulmasta.³¹
29. Virasto katsoo, että Jokerit-sopimus ei koske yksittäisen pelaajan tai pelaajien ryhmän työsuhteen ehtoja, vaan siinä on kyse

²⁹ KHO:1995-A-48. KHO katsoi päätöksessään, ettei työehtosopimuksen määräyksiin voitu soveltaa silloin voimassa olleen kilpailunrajoituslain 6 §:ää, koska Paperiliitto ei ole elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä, jolloin vaikutukset alan kilpailuolosuhteisiin eivät olleet syntyneet säännöksen tarkoittamin tavoin. Sen sijaan KHO katsoi, että työehtosopimuksen määräykset olivat silloin voimassa olleen kilpailunrajoituslain 9 §:ssä tarkoitettuja vahingollisia kilpailunrajoituksia. Vastaavaa säännöstä ei sisälly voimassa olevaan kilpailulakiin.

³⁰ Asia C-67/96, *Albany*, kohta 59-60. Ks. myös asiat C-438/05, *International Transport Workers' Federation ja Suomen Merimies-Unioni*, 49 kohta ja C-319/07 P, *3F v. komissio*, 50 kohta.

³¹ Liite 14: Liigan selvitys 28.11.2018, s. 6.

keskenään kilpailevien elinkeinonharjoittajien yhteenliittymänsä ulkopuoliseen kilpailijaan kohdistamista menettelyistä. Jokerit-sopimuksessa ei ole myöskään kyse sellaisten sosiaalisten päämäärien suojelusta, joihin unionin oikeuskäytännössä on kollektiivisten sopimusten osalta viitattu.

30. Lisäksi KKV kiinnittää huomiota siihen, että työntekijöiden työehtojen ydinaluetta koskevat sopimukset neuvotellaan ja sovitaan työmarkkinaosapuolten kesken. Jokerit-sopimuksessa ei ole kyse työmarkkinaosapuolten välillä tehdystä työehtosopimuksesta tai siihen verrattavasta, kollektiivisten neuvottelujen tuloksena sovitusta järjestelystä, sillä Pelaajayhdistys ei ole työntekijöitä eli jääkiekkopelaajia edustavana tahona ollut osallisena Jokerit-sopimuksesta neuvoteltaessa taikka sitä millään tavalla hyväksynyt. Myöskään sillä, että Pelaajayhdistys on pitänyt Jokerit-sopimusta ongelmallisena työlainsäädännön näkökulmasta, ei ole merkitystä arvioitaessa työmarkkinapoikkeuksen soveltuvuutta.
31. Edellä esitetyin perustein virasto katsoo, ettei Liigan ja Liigaseurojen solmimassa Jokerit-sopimuksessa ole kyse kilpailulain 2 §:n 1 momentin työmarkkinapoikkeuksen soveltamisalaan kuuluvasta asiasta, vaan kyse on menettelyistä, jolla rajoitetaan elinkeinonharjoittajien välistä kilpailua paitsi pelaajien hankintamarkkinoilla niin myös jääkiekkoon liittyvien viihdepalvelujen markkinoilla. Näin ollen menettelyyn tulee soveltaa kilpailulain säännöksiä.

6.1.3 Kilpailulain 5 § ja SEUT 101 (1) artikla

32. Kilpailulain 5 § vastaa sisällöltään SEUT 101 artiklan 1 kohtaa ja sitä on tulkittava kyseisen säännöksen soveltamiskäytännön mukaisesti.³² Esitysteknisistä syistä jäljempänä viitataan vain kilpailulain 5 §:ään.
33. Kilpailulain 5 §:ssä kielletään sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu merkittävästi estyy, rajoittuu tai vääristyy. Kyseinen säännös kattaa yritysten nimenomaisten sopimusten ohella myös niihin rinnastettavan yritysten yhteisymmärryksen, yritysten yhteiselinten ja yhteenliittymien päätökset

³² HE 11/2004 vp, s. 29 ja 31. Vaikka hallituksen esityksessä viitataan kumottuun kilpailunrajoituslakiin, koskee sama yhdenmukaisen tulkinnan vaatimus myös voimassa olevan kilpailulain vastaavaa säännöstä (HE 88/2010 vp, s. 56).

sekä vastaavat järjestelyt, joilla rajoitetaan ja ohjataan horisontaalisesti yritysten kilpailukeinojen käyttöä.³³

34. Kiellettyjä ovat erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat:
- 1) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja;
 - 2) joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka investointeja;
 - 3) joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä;
 - 4) joiden mukaan eri kauppakumppaneiden samankaltaisiin suorituksiin sovelletaan erilaisia ehtoja siten, että kauppakumppanit asetetaan epäedulliseen kilpailuasemaan; tai
 - 5) joiden mukaan sopimuksen syntymisen edellytykseksi asetetaan se, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppatavan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.
35. Kilpailulain 5 §:ssä on siten kielletty etenkin sellaiset kahden tai useamman kilpailijan väliset sopimukset, yhdenmukaistetut menettelytavat sekä yritysten yhteenliittymien päätökset, joiden tarkoituksena on yhteensovittaa yritysten kilpailukäyttäytymistä markkinoilla tai vaikuttaa merkityksellisiin kilpailuparametreihin. Tällaisista kilpailijoiden välisistä rajoituksista vakavimpina pidetään rajoituksia, joilla vahvistetaan hintoja myytäessä tuotteita kolmansille, rajoitetaan tuotantoa tai myyntiä, taikka jaetaan markkinoita, asiakkaita tai hankintalähteitä. Myös kilpailijoiden välisiä menettelyjä, joiden perusteella ne kieltäytyvät käymästä kauppaa tietyn yrityksen kanssa, on pidetty erityisen vakavina kilpailunrajoituksina.³⁴ Kun kyseessä on vakava kilpailunrajoitus, kilpailijoiden välisen yhteistyön katsotaan kilpailulain 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla merkittävästi estävän, rajoittavan tai vääristävän kilpailua.
36. Kielletty kilpailijoiden poissuljenta markkinoilta voi tapahtua sekä suoranaisen kollektiivisen boikotin muodossa tai muulla, poissuljentaan tähtäävällä kilpailijoiden välisellä yhteistyöllä.³⁵

³³ Kilpailulain hallituksen esityksessä viitataan tältä osin kilpailulakia edeltäneen kilpailunrajoituslain 4 §:ään (HE 88/2010 vp, s. 56). Ks. myös HE 11/2004 vp, s. 31 ja HE 162/1991 vp, s. 10.

³⁴ Ks. esim. komission päätös IV/426 *Papiers Peints de Belgique*, vahvistettu unionin tuomioistuimessa, asia 73/74, *Papiers Peints v. komissio* ja KHO 31.5.2012 T 1429 *Osaset*.

³⁵ Komission Tiedonanto, Suuntaviivat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin, EUVL 2011/C 11/01, 14.1.2011 (jäljempänä

Kollektiivisella boikotilla tarkoitetaan menettelyä, jossa keskenään kilpailevat yritykset sopivat yhdessä siitä, että ne kieltäytyvät liikesuhteista tietyn yrityksen kanssa estääkseen tämän alalle pääsyn tai tehokkaan toiminnan markkinoilla.³⁶ Tällainen boikotti on kilpailulainsäädännön vastainen riippumatta siitä, mistä syystä siihen ryhdytään.³⁷

37. Markkinoiden jakoa koskevat järjestelyt voivat koskea esimerkiksi markkinaosuuksia, markkina-alueita tai asiakkaita, joille hyödykettä myydään. Järjestelyjä on pidettävä haitallisina, koska markkinoiden jakaminen antaa yrityksille suojatun toiminta-alueen, jossa niillä on mahdollisuus harjoittaa kuluttajien kannalta epäedullista hinnoittelua. Kilpailun puuttuminen ei myöskään kannusta yritystä tehostamaan toimintaansa.³⁸
38. Tuotannonrajoitukset koskevat tavallisesti yritysten tuotantokiintiöitä koskevia sopimuksia tai näihin rinnastettavia järjestelyjä. Tuotannonrajoitukset ovat haitallisia, koska niillä estetään tuotantokenteen tarkoituksenmukainen sopeutuminen vallitsevaan kysyntätilanteeseen sekä ylläpidetään tarpeetonta kapasiteettia, minkä seurauksena elinkeinoelämän tehokkuus vähenee.³⁹

6.1.4 Kilpailulain 6 § ja SEUT 101 (3) artikla

39. Kilpailulain 6 §:n ja SEUT 101 artiklan 3 kohdan mukaan edellä mainittu, kyseisen lain 5 §:ssä säädetty kieltö ei kuitenkaan koske sellaista elinkeinonharjoittajien välistä sopimusta, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätöstä tai elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistettua menettelytapaa tai sellaista sopimusten, päätösten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmää, joka:

1) osaltaan tehostaa tuotantoa tai tuotteiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä;

2) jättää kuluttajille kohtuullisen osuuden näin saatavasta hyödystä;

"Horisontaalista yhteistyötä koskevat suuntaviivat"), kohta 273 ja Leivo, Kirsi – Leivo, Timo – Huimala, Hannele – Huimala, Mikko: EU:n ja Suomen kilpailuoikeus (2012), s. 269-270.

³⁶ Commission Staff Working Document - Guidance on restrictions of competition "by object" for the purpose of defining which agreements may benefit from the De Minimis Notice 25.6.2014, luku 2.5 ja Kuoppamäki, Petri: Uusi kilpailuoikeus (2018), s. 193.

³⁷ Euroopan komissio: XII kilpailupolitiikkaa koskeva kertomus (1982), kohta 90. Ks. myös Van Bael & Bellis: Competition Law of the European Community (2010), s. 378, jossa kollektiivisen boikotin katsotaan lukeutuvan haitallisimpiin kilpailunrajoituksiin.

³⁸ HE 162/1991 vp, s. 11 ja Kuoppamäki, Petri: Uusi kilpailuoikeus (2018), s. 188.

³⁹ HE 162/1991 vp, s. 11.

- 3) ei aseta asianomaisille elinkeinonharjoittajille rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi; ja
- 4) ei anna näille elinkeinonharjoittajille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kysymyksessä olevia hyödykkeitä.
40. Tämä niin sanottua tehokkuuspuolustusta koskeva poikkeussäännös täydentää kilpailulain sääntelyä siten, ettei 5 §:n kielto koske sellaisia kilpailua merkittävästi rajoittavia menettelytapoja, joiden positiiviset vaikutukset ylittävät niistä aiheutuvat kilpailua rajoittavat vaikutukset. Kilpailulain poikkeussäännös perustuu SEUT 101 artiklan 3 kohtaan ja sitä on tulkittava 101 artiklan soveltamiskäytännön mukaisesti. Tulkinta-apuna tulee käyttää lisäksi Euroopan komission (jäljempänä ”komissio”) ja EU:n neuvoston ryhmäpoikkeusasetuksia ja suuntaviivoja.⁴⁰
41. Kyseinen poikkeussäännös soveltuu vain, kun kaikki siinä määritellyt edellytykset täyttyvät samanaikaisesti. SEUT 101 artiklan 3 kohdassa ei suljeta suoraan joitakin sopimuksia sen soveltamisalan ulkopuolelle. On kuitenkin epätodennäköistä, että vakavat kilpailunrajoitukset täyttäisivät 101 artiklan 3 kohdan edellytykset.⁴¹
42. Vakiintuneen oikeuskäytännön nojalla todistustaakka tehokkuuspuolustuksen soveltumisesta on kilpailunrajoitukseen osallistuvilla elinkeinonharjoittajilla tai näiden yhteenliittymällä itsellään.⁴²

6.2 Tutkinnan kohteena olevan menettelyn arviointi

6.2.1 Elinkeinonharjoittaja ja niiden yhteenliittymä

43. Elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan kilpailulain 4 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan luonnollista henkilöä sekä yhtä tai useampaa yksityistä tai julkista oikeushenkilöä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa. Kilpailulain elinkeinonharjoittajan käsite on soveltamisalaltaan laaja ja sen perusteella kaikkien taloudellista toimintaa harjoittavien yksiköiden katsotaan kuuluvan kilpailusääntelyn soveltamisalaan.⁴³ Kilpailulain elinkeinonharjoittajan käsite vastaa EU:n kilpailuoikeudessa sovellettavaa yrityksen käsitettä.

⁴⁰ HE 11/2004 vp, s. 33-34.

⁴¹ HE 11/2004 vp, s. 33 ja Komission tiedonanto, Suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta, EUVL 2004/C 101/08, 27.4.2004, kohdat 42 ja 46.

⁴² Esim. yhdistetyt asiat C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P ja C-519/06 P, *GlaxoSmithKline Services Unlimited v. komissio*, kohdat 82–83.

⁴³ HE 88/2010 vp, s. 56; asia C-97/08 P, *Akzo Nobel ym. v. komissio*, kohta 54; asia C-41/90, *Höfner & Elser v. Macrotron*, kohta 21; ja yhdistetyt asiat C-159/91 ja 160/91, *Poucet & Pistre v. AGF & Cancava*, kohta 17.

44. EU:n oikeuskäytännössä on todettu, että myös yrityksen yhteenliittymän käsitettä tulee tulkita laajasti.⁴⁴ Yritysten yhteenliittymä voi olla ”yritys”, jos se harjoittaa taloudellista toimintaa,⁴⁵ mutta taloudellisen toiminnan harjoittaminen ei ole edellytys yhteenliittymän toimintaan puuttumiselle.⁴⁶
45. Kilpailulakia edeltäneen kilpailunrajoituslain hallituksen esityksen mukaan yhteenliittymällä tarkoitetaan esimerkiksi toimialayhdistystä tai osapuoltensa yhteisenä edustajana toimivaa elintä tai pelkästään vakiintunutta yhteistä toimintalinjaa noudattavaa elinkeinonharjoittajien ryhmää, jos ryhmän jäsenet toimivat yhteisessä tarkoituksessa ja yhdessä vahvistetuin menettelymuodoin.⁴⁷ Kilpailulakia koskevassa hallituksen esityksessä elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä tarkoitetaan sellaista taloudellista kokonaisuutta, johon kuuluvat elinkeinonharjoittajat eivät itsenäisesti määritä toimintaansa markkinoilla.⁴⁸ Unionin oikeuskäytännössä yhteenliittymän käsitteen arvioinnissa keskeisenä on pidetty sitä, onko kyseinen organisaatio yritysten toimintaa yhteensovittava institutionaalisen yhteistoiminnan muoto. Näin voidaan katsoa olevan, mikäli yritykset toimielimen puitteissa kollektiivisesti osallistuvat olennaiseen päätöksentekoon arvioinnin kohteena olevasta SEUT 101 artiklan 1 kohdan vastaisesta toiminnasta ja näiden päätösten avulla pyrkivät tai ainakin suostuvat yhteensovittamaan markkinakäyttäytymisensä.⁴⁹
46. KKV katsoo, että päätöksen kohteena Liigaseurat harjoittavat taloudellista toimintaa ja ovat näin ollen kilpailulain 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja elinkeinonharjoittajia.
47. Liiga on Liigaseurojen omistama, taloudellista toimintaa harjoitava kokonaisuus. Liigaan kuuluvat Liigaseurat ovat elinkeinonharjoittajia, ja Liiga on niiden toimintaa yhteensovittavana organisaationa jo luonteensa puolesta näiden samalla tuotanto- ja jake-luportaalla toimivien elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä. Näin olen KKV katsoo, että Liiga on sekä kilpailulain 4 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen elinkeinonharjoittaja että elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä.

⁴⁴ Ks. esim. asia C-382/12 P, *MasterCard ym. v. komissio*, kohdat 66–76. Ks. myös asia 71/74, *Fruit- en Groentenimporthandel ja Frubo v. komissio*, kohta 30; yhdistetyt asiat C-209-2015 ja 218/78, *Van Landewyck v. komissio*, kohta 88–89; ja asia C-179/99 P, *Eurofer v. komissio*, kohta 23

⁴⁵ Tällöin yritysten yhteenliittymä voi olla kilpailusäännöissä kielletyn sopimuksen osapuoli. Ks. esim. yhdistetyt asiat T-25/95 ym., *Cimenteries CBR v. komissio*, kohdat 1325 ja 2622.

⁴⁶ Ks. esim. yhdistetyt asiat T-25/95 ym., *Cimenteries CBR v. komissio*, kohta 1320.

⁴⁷ HE 11/2004 vp, s. 30.

⁴⁸ HE 88/2010 vp, s. 38.

⁴⁹ Asia C-382/12 P, *MasterCard ym. v. komissio*, kohdat 68–76

6.2.2 Sopimus ja yhteenliittymän päätös

48. Kilpailulain 5 §:ssä tarkoitettu elinkeinonharjoittajien välinen sopimus on käsitteenä laaja. Unionin oikeuskäytännössä riittävänä sopimuksen käsitteen tunnusmerkistön täyttymiselle on pidetty sitä, että kyseessä olevat yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla tietyllä tavalla.⁵⁰ Sillä, missä muodossa yhteisymmärrys on ilmaistu, ei oikeuskäytännön mukaan ole merkitystä, kunhan ilmaisu vastaa sopimuspuolten tahtoa.⁵¹ Unionin tuomioistuinten ja komission päätöskäytännössä sopimuksina on pidetty esimerkiksi herrasmiehsopimuksia⁵², yritysten välistä kirjeenvaihtoa⁵³ sekä kokouspöytäkirjoja⁵⁴, jotka ovat osoittaneet kilpailunvastaisen tarkoituksen.
49. Elinkeinoharjoittajien yhteenliittymän päätöksen käsitettä tulkitaan laajasti. Yhteenliittymän päätöksiksi katsotaan varsinaisten päätösten ohella käytännössä kaikki sellainen toiminta, jolla pyritään koordinoimaan jäsenten kilpailukäyttäytymistä.⁵⁵
50. Sopimuksen ja elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätöksen käsitteet kattavat siten samankaltaisia yhteistyön muotoja, jotka saattavat erota toisistaan ainoastaan voimakkuutensa ja ilmeneismuotojensa osalta.⁵⁶ Kiellettyä yhteistyötä ei ole välttämätöntä luokitella joko sopimukseksi tai yhteenliittymän päätökseksi kunkin hetken osalta erikseen.⁵⁷ Keskenään kilpailevien yritysten välinen kilpailua rajoittava yhteistyö voi sisältää piirteitä näistä molemmista ja täyttää siten yhtä aikaa sekä sopimuksen että yhteenliittymän päätöksen tunnusmerkistön.⁵⁸
51. Liigaseurat ovat saavuttaneet ja ilmaisseet yhteisymmärryksensä sopimalla Jokerit-sopimuksesta. Jokerit-sopimus sitoo kaikkia

⁵⁰ Ks. esim. asia T-7/89, *Hercules Chemicals v. komissio*, kohta 256 ja asia T-53/03, *BPB v. komissio*, kohta 79.

⁵¹ Ks. esim. asia T-53/03, *BPB v. komissio*, kohta 80.

⁵² Ks. esim. asia 41/69, *Chemiefarma v komissio*, kohdat 110–112; asia T-9/99, *HFB ym. v. komissio*, kohta 200; asia T-53/03, *BPB v. komissio*, kohta 82.

⁵³ Ks. esim. asia T-18/03, *CD-Contact Data v. komissio*, kohdat 54–69.

⁵⁴ Komission päätös IV/33.941 *HOV-SVZ/MCN*, kohta 46.

⁵⁵ Ks. esim. yhdistetyt asiat 209/78 ym., *Van Landewyck v. komissio*, kohdat 88–89; asia 96/82, *IAZ v. komissio*, kohta 20; asia T-136/94, *Eurofer v. komissio*, kohta 116; asia T-325/01, *DaimlerChrysler v. komissio*, kohta 210; asia C-382/12 P, *MasterCard ym. v. komissio*, kohta 76.

⁵⁶ Asia C-49/92 P, *komissio v. Anic Partecipazioni*, kohdat 112 ja 131; asia C-8/08, *T-Mobile Netherlands ym.*, kohta 23; asia C-455/11, *Solvay v. komissio*, kohta 53.

⁵⁷ Asia C-238/05, *Asnef-Equifax*, kohdat 31–32 ja komission päätös COMP/D1/37860 *Morgan Stanley / Visa International ja Visa Europe*, kohdat 74–75.

⁵⁸ Ks. esim. komission päätös COMP/D1/37860 *Morgan Stanley / Visa International ja Visa Europe*, kohdat 74–75.

Liigaseuroja ja siitä poikkeaminen on sanktioitu.⁵⁹ Jokerit-sopimuksen sitovan luonteen ja laajuuden vuoksi se on omiaan yhdenmukaistamaan Liigaseurojen markkinakäyttäytymistä.⁶⁰ Jokerit-sopimuksen solmimista ja sen täytäntöönpanoa koskeva päätöksenteko on tapahtunut Liigaseurojen toimitusjohtajista koostuvassa Liigan johtoryhmässä ja Liigan hallituksessa. Liigassa toteutetulla päätöksenteolla on pyritty koordinoimaan sen jäsenten eli Liigaseurojen kilpailukäyttäytymistä.

52. Edellä mainituin perustein KKV katsoo, että Jokerit-sopimuksessa on kyse yhtäältä elinkeinonharjoittajien välisestä sopimuksesta ja toisaalta elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän päätöksestä.

6.2.3 Kilpailua rajoittava tarkoitus

6.2.3.1 Tarkoitukseen perustuvan rikkomuksen tunnusmerkit

53. Sopimuksen, päätöksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan tarkoituksena voidaan katsoa olevan merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua erityisesti silloin, kun kyseessä on jokin vakavimmista kilpailunrajoituksista, kuten hintojen vahvistaminen, tuotannon rajoittaminen taikka markkinoiden, asiakkaiden tai hankintalähteiden jakaminen.⁶¹ Lisäksi vakiintuneessa oikeuskäytännössä kollektiivisen boikotin kaltaisten kilpailijan poissuljentaan tähtäävien kilpailijoiden välisten sopimusten tarkoituksena on katsottu olevan kilpailun rajoittaminen.⁶²
54. Kilpailijoiden välinen yhteistyö, jonka tarkoituksena on rajoittaa kilpailua, voidaan vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella todeta kielletyksi pelkästään sen kilpailun vastaisen tarkoituksen vuoksi. Tällöin ei ole tarpeen tutkia menettelyn vaikutuksia.⁶³
55. Oikeuskäytännössä vakiintunut tarkoitukseen perustuvien kilpailunrajoitusten kieltoa koskeva periaate perustuu siihen, että

⁵⁹ Ks. tämän päätöksen luku 5.2.

⁶⁰ Asia 45/85, *Verband der Sachversicherer eV v. Commission*, kohta 32.

⁶¹ Kilpailulain esitöissä viitataan tältä osin kilpailunrajoituslakiin, ks. HE 11/2004 vp, s. 32.

⁶² Ks. asia C-68/12, *Protimonopolný úrad Slovenskej republiky v Slovenská športelňa a.s.*; komission päätös IV/426 *Papiers Peints de Belgique*, vahvistettu unionin tuomioistuimessa; KHO 31.5.2012 T 1429 *Osaset*; Commission Staff Working Document - Guidance on restrictions of competition "by object" for the purpose of defining which agreements may benefit from the De Minimis Notice 25.6.2014, luku 2.5; Kuoppamäki, Petri: Uusi kilpailuoikeus (2018), s. 193. Ks. myös Horisontaalista yhteistyötä koskevat suuntaviivat, kohta 273.

⁶³ Horisontaalista yhteistyötä koskevat suuntaviivat, kohta 24; asia 56/65, *Société Technique de Minière v. Maschinenbau Ulm*; yhdistetyt asiat C-501/06 P ym., *GlaxoSmithKline Services ym. v. komissio ym.*, kohta 55; asia C-209/07 *Beef Industry Development ja Barry Brothers*, kohta 16. On myös huomioitava, että menettelyä voidaan pitää tarkoitukseltaan rajoittavana myös silloin, kun sillä on kilpailun rajoittamisen lisäksi jokin hyväksyttävä päämäärä (asia C-551/03 P, *General Motors v. komissio*, kohta 64; asia C 209/07, *Beef Industry Development ja Barry Brothers*, kohta 21; asia C-67/13, *Groupement des Cartes bancaires v. komissio*, kohta 70).

tietyntyyppinen menettely haittaa kilpailun normaalia toimintaa jo luonteensa puolesta, ja siten menettely itsessään johtaa niin todennäköisesti haitallisiin vaikutuksiin, että yksittäistapauksissa ei ole tarpeen osoittaa menettelystä aiheutuvia vaikutuksia.⁶⁴ Ainoastaan tapauksissa, joissa itse menettelystä ei ilmene riittävää vahingollisuutta kilpailulle, on tutkittava sen vaikutuksia.⁶⁵ Toisin sanoen menettelyn katsominen tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi merkitsee, että menettely itsessään aiheuttaa todennäköisesti enemmän kilpailulle haitallisia kuin hyödyllisiä vaikutuksia, eikä siten erikseen tarvitse arvioida, missä laajuudessa kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy ja missä laajuudessa siitä aiheutuu muun muassa haitallisia kuluttajavaikutuksia.

56. Unionin tuomioistuimen viimeaikaisessa ratkaisukäytännössä on selvennetty arviointia erityisesti tilanteessa, jossa on kyse *menettelystä, josta ei ole aikaisemmin osoitettu*, että se on jo itsessään luonteensa puolesta kilpailun normaalia toimintaa haittaavaa. Tällöin on arvioitava, onko menettely riittävän vahingollista, jotta sitä voidaan pitää tarkoitukseen perustuvana kilpailunrajoituksena, ja tarkasteltava menettelyn *”lausekkeiden sisältöä, sen tavoitteita sekä sen taloudellista ja oikeudellista asiayhteyttä. Kyseistä asiayhteyttä arvioitaessa on myös otettava huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden tai palvelujen luonne sekä kyseisten markkinoiden toimintaan ja rakenteeseen liittyvät tosiasialliset olosuhteet”*.⁶⁶
57. Kilpailua rajoittavan tarkoituksen olemassaoloa arvioidaan objektiivisin kriteerein. Siten tutkittaessa sitä, täyttääkö menettely tarkoitukseen perustuvan kilpailunrajoituksen tunnusmerkistön, ei ole tarpeen ottaa huomioon osapuolten aikomuksia. Mikään ei kuitenkaan estä tällaisen subjektiivisen tarkoituksen huomioimista. Vaikka osapuolten aiemukset eivät yksinään riitä osoittamaan kilpailua rajoittavaa tarkoitusta, nämä voidaan huomioida täydentävänä ja vahventavana näyttönä.⁶⁷
58. Kuitenkin arvioitaessa sitä, onko menettely tarkoitukseen perustuva kilpailunrajoitus, keskeisintä on se, onko arvioinnin kohteena olevaa menettelyä pidettävä itsessään riittävän vahingollisena

⁶⁴ Asia C-67/13 P, *Groupement des cartes bancaires v. komissio*, kohdat 50-51.

⁶⁵ Asia C-67/13 P, *Groupement des cartes bancaires v. komissio*, kohta 52.

⁶⁶ Asia C-67/13 P, *Groupement des cartes bancaires v. komissio*; kohdat 53, 69 ja 70. Ks. myös asia C-172/14, *ING Pensii*, kohta 33; asia C-551/03 P, *General Motors v. komissio*, kohta 66; asia C-373/14 P, *Toshiba Corporation v. komissio*, kohta 27; asia C-32/11, *Allianz Hungária Biztosító*, kohta 36; asia C-286/13 P, *Dole Food ja Dole Fresh Food Europe v. komissio*, kohta 117.

⁶⁷ Horisontaalista yhteistyötä koskevat suuntaviivat, kohdat 24-25 ja Komission tiedonanto: Suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta, EUVL 2004/C 101/08, 27.4.2004, kohdat 21-22. Oikeuskäytännön osalta ks. esim. asia C-32/11, *Allianz Hungária Biztosító ym.*, kohta 37 ja asia C-67/13, *Groupement des Cartes bancaires v. komissio*, kohdat 54 ja 88.

kilpailulle. Tarkoitukseen perustuvan kilpailunrajoituksen käsitettä on sinänsä tulkittava suppeasti. Sitä voidaan soveltaa vain tietyn-tyyppiseen menettelyyn, joka on riittävän vahingollista kilpailulle, jotta ei poisteta kilpailuviranomaisen velvollisuutta arvioida sellaisten sopimusten vaikutusta kilpailulle, joista ei ole lainkaan osoitettu, että ne ovat jo luonteeltaan kilpailun normaalia toimintaa haittaavia.⁶⁸ Lisäksi on huomioitava, että menettelyä voidaan pitää tarkoitukseltaan rajoittavana myös silloin, kun sillä on kilpailun rajoittamisen lisäksi jokin hyväksyttävä päämäärä.⁶⁹

6.2.3.2 Jokerit-sopimuksen tarkoituksena rajoittaa kilpailua

59. Keskenään kilpailevat elinkeinonharjoittajat eli Liigaseurat ovat yhteenliittymänsä Liigan sisällä sopineet kieltäytyvänsä liikesuh-teista tietyn yhteenliittymän ulkopuolisen kilpailijan, Jokereiden, kanssa. Liigaseurat ovat ensinnäkin sopineet, etteivät ne palkkaa kesken kauden pelaajia, joilla on ollut saman kauden aikana sopi-mus Jokereiden kanssa. Lisäksi osapuolet ovat sopineet, etteivät Liigaseurat tee lainasopimuksia tai pelaa harjoitusotteluita Joke-reiden kanssa.
60. Jokerit-sopimuksen myötä Liigaseurat eivät tee pelaajien hankin-toihin liittyviä päätöksiä kilpailuoikeuden edellyttämällä tavalla itsenäisesti, vaan Liigaseurat sovitulla tavalla pidättäytyvät pelaajien hankinnasta tarkoituksenaan pyrkiä poissulkemaan Jokerit pelaajahankintojen markkinoilta. Kieltäytymällä palkkaamasta pe-laajia, joilla on kauden aikana ollut pelaajasopimus Jokereiden kanssa, Liigaseurat ovat pyrkineet poissulkemaan merkittäväksi kilpailijaksi koetun Jokerit Suomen pelaajahankintojen markki-noilta vaikeuttamalla Jokereiden toimintaa mainituilla markkinoilla.
61. Jokerit-sopimuksella on myös sovittu, etteivät Liigaseurat pelaa harjoitusotteluita Jokereiden kanssa. Harjoitusottelukiellon tarkoi-tuksena on ollut Jokereiden poissulkemisen lisäksi vaikeuttaa Jo-kereiden toimintaa jääkiekon liitännäisillä viihdepalveluiden markkinoilla Liigaseurojen omaa tuotantoa rajoittamalla. Kielto on myös merkinnyt käytännössä Liigaseurojen luopumista keskinäi-sestä kilpailusta muun muassa Jokereiden kanssa pelattaviin har-joitusotteluihin liittyvien lipputulosten ja markkinointimahdollisuuk-sien osalta.
62. Edellä esitetyllä tavalla Liigan ja Liigaseurojen menettelyssä on KKV:n mukaan kyse kilpailijan poissuljentaan tähtäävästä koko-naissuunnitelmasta, jossa osapuolet ovat jakaneet markkinoita

⁶⁸ Asia C-67/13, *Groupement des Cartes bancaires v. komissio*, kohdat 57-58.

⁶⁹ Asia C-551/03 P, *General Motors v. komissio*, kohta 64; asia C-209/07, *Beef Industry Development ja Barry Brothers*, kohta 21; asia C-67/13, *Groupement des Cartes bancaires v. komissio*, kohta 70.

kollektiivisen boikotin ja tuotannon rajoittamisen keinoin. Kilpailijan poissuljentaan tähtäävä menettely lukeutuu vakiintuneesti vakavimpina pidettäviin kilpailunrajoituksiin. Jokerit-sopimuksessa on siten kyse jo luonteensa puolesta erityisen vakavasta kilpailunrajoituksesta ja kilpailulain 5 §:ssä ja SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla tarkoitukseltaan kilpailua rajoittavasta menettelystä.⁷⁰

63. KKV on ottanut tässä Liigan ja Liigaseurojen menettelyn luonnetta koskevassa arviossaan huomioon myös Jokerit-sopimuksen lausukkeiden sisällön, sen kilpailijan poissuljentaan tähtäävän tavoitteen sekä sen taloudellisen ja oikeudellisen asiayhteyden. Kyseistä asiayhteyttä arvioidessaan KKV on huomionnut lisäksi Jokerit-sopimuksen kohteena olevien pelaajasiirtojen ja -lainojen sekä harjoitusotteluiden luonteen sekä Suomen pelaajahankintojen markkinoiden toimintaan ja rakenteeseen liittyvät tosiasialliset olosuhteet. Edellä mainitut perusteet tukevat KKV:n arviota siitä, että Liigan ja Liigaseurojen menettely ilmentää siinä määrin riittävää vahingollisuutta kilpailulle, että sitä on pidettävä tarkoitukseen perustuvana kilpailunrajoituksena.
64. KKV katsoo lisäksi, että asiakirjanäyttö tukee näkemystä Liigan ja Liigaseurojen menettelyn subjektiivisesta kilpailua rajoittavasta tarkoituksesta. Esimerkiksi Liigan johtoryhmän 29.1.2014 päivätyn kokouspöytäkirjan mukaan johtoryhmässä ”(k)eskusteltiin laajasti tarpeesta estää pelaajavärväystä Jokereihin erityisesti nuorten pelaajien osalta” sekä ”(p)äätettiin, ettei kukaan seura ole yhteistyössä Jokereiden kanssa ja pyydettiin kutakin toimitusjohtajaa toimittamaan puheenjohtajaltaan allekirjoitettu kannanotto liigalle”.⁷¹
65. Lisäksi Liiga on lausunut niin sisäisessä sähköpostikirjeenvaihdossa kuin julkisuudessaakin Jokerit-sopimuksen taustaa koskien, että ”(s)uomalainen liigakiekko on ammattimaista liiketoimintaa, jossa johdon tehtävä on turvata toiminnan positiivinen kehitys. Tunnistimme kolme vuotta sitten Jokereiden yllättävän päätöksen aiheuttavan Liigalle selviä liiketoimintariskejä. KHL on Liigan kilpailija, ja Liigaseurojen johdon tehtävä on löytää keinot pärjätä

⁷⁰ Kilpailulain esitöissä viitataan tältä osin kilpailunrajoituslakiin, ks. HE 11/2004 vp, s. 32. Ks. myös asia C-68/12, *Protimonopolný úrad Slovenskej republiky v. Slovenská športel'ňa a.s.*; komission päätös IV/426 *Papiers Peints de Belgique*, vahvistettu unionin tuomioistuimessa; Commission Staff Working Document - Guidance on restrictions of competition "by object" for the purpose of defining which agreements may benefit from the De Minimis Notice 25.6.2014, luku 2.5; Horisontaalista yhteistyötä koskevat suuntaviivat, kohta 273.

⁷¹ Liite 8: Jokereiden selvitys 3.5.2018, liite 3 (Liigan johtoryhmä, kokous nro 3 / 2013–2014, 29.1.2014).

tässä kilpailussa".⁷² Liigan sisäisessä sähköpostikirjeenvaihdossa on todettu muun muassa, että "Jokereiden voittokulkua 'koko Suomen joukkueena' on haluttu hidastaa, ja alkuhuuman jälkeen into onkin laantunut. Tuo harjoituspelikielto on ehkä enemmän tältä puolelta" ja että "Jokerit kilpailee suoraan meidän seuroja vastaan, esimerkkinä polkuhintaan markkinoidut juna-matsipaketit Tampereelle".⁷³

66. Osapuolet ovat myös olleet itse tietoisia menettelynsä mahdollisesta lainvastaisuudesta. Liigan toimitusjohtaja on kommentoinut johtoryhmän jäsenten välisessä sähköpostikirjeenvaihdossa Jokerit-sopimusta seuraavasti: "On selvästi sovittu, että kauden alussa jokerien rosterissa olleita pelaajia ei oteta liigaan. - - Ei ole kirjattu mustaa valkoisella koska juridisesti hankala."⁷⁴
67. KKV katsoo, että asiakirjanäyttö osoittaa Jokerit-sopimuksen subjektiivisena tarkoituksena olevan rajoittaa kilpailua pelaajien hankintamarkkinoiden lisäksi myös muilla jääkiekkoon liittyvien erilaisten viihdepalveluiden markkinoilla. Liigan hallituksen kokouksessa 18.8.2014 päätettiin sakon määräämisestä TPS:lle tämän pelattua elokuussa 2014 harjoitusottelun Jokereita vastaan. Hallituksen pöytäkirjan mukaan johtoryhmässä keskusteltiin "HC TPS Turku Oy:n tekemästä yhteisesti sovittusta, Liigaa vahingoittavasta toimenpiteestä. TPS on vastoin tehtyä päätöstä harjoittanut sellaista toimintaa joka edesauttaa Liigan kilpailijoita valtaamaan markkina-aluetta niin lyhyellä kuin pitkällä tähtäimellä".⁷⁵
68. Ottaen huomioon, mitä edellä on esitetty Liigan ja Liigaseurojen menettelystä, virasto katsoo, että menettelyn objektiivisena tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen. Myös Liigan ja Liigaseurojen subjektiivinen tarkoitus rajoittaa kilpailua ilmenee edellä selostetusta asiakirjanäytöstä. Liigan ja Liigaseurojen Jokerit-sopimuksessa on kyse vakavimpiin luettavasta, kilpailun rajoittamiseen tähtäävästä kilpailulain 5 §:n ja SEUT 101 artiklan kieltämästä menettelystä. Näin ollen menettelyn kielletyksi toteamiseksi ei ole tarpeen näyttää toteen sen tosiasiallisia vaikutuksia.

⁷² Liigan verkkosivut: <<https://liiga.fi/fi/uutiset/2017/02/02/liiga-avaa-ilveksen-sakkojen-taustoja>>, viitattu 24.5.2019 ja liite 10: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.17 (VS: Liigan johtoryhmälle tiedoksi - case Keränen / Jokerit kommentointi, 3.2.2017).

⁷³ Liite 1: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.20 (Jokerit taustaa, 10.2.2017).

⁷⁴ Liite 15: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.10 (Re: VS: VS: Avunpyyntö / johtoryhmä - Rikun kommentti ja vastauspyyntö, 27.11.2016).

⁷⁵ Liite 2: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 2.1 (Hallituksen PTK, 18.8.2014).

6.2.4 Kilpailunrajoituksen merkittävyys

69. Kilpailulain 5 §:ssä kielletään sellaiset elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on *merkittävästi* estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua.⁷⁶
70. Tunnusmerkistöön kuuluu siten niin sanottu merkittävyysskriteeri. Virasto tulkitsee kilpailulain 5 §:n merkittävyysskriteeriä unionin tuomioistuinten ja komission oikeuskäytännön mukaisesti. Lainkohdan esitöissä viitataan merkityksellisyysarvioinnin osalta komission niin sanottuun *de minimis* –tiedonantoon⁷⁷, jonka mukaan esimerkiksi kilpailijoiden välisellä sopimuksella ei ole tuntuvaa kilpailua rajoittavaa vaikutusta, mikäli sopimusosapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus ei ylitä 10 % millään sopimuksen vaikutusalaan kuuluvilla markkinoilla.⁷⁸
71. Tarkoitukseltaan kilpailua rajoittavia ja muita vakavimpia kilpailunrajoituksia ei voida kuitenkaan pitää vähämerkityksellisinä siinäkään tapauksessa, että osapuolten markkinaosuudet eivät ylittäisi tiedonannossa määriteltyjä markkinaosuusrajoja.⁷⁹ Komission *de minimis* -tiedonannon mukaan sopimus, joka on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja jonka tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua sisämarkkinoilla, merkitsee luonteensa puolesta ja sen todellisista vaikutuksista riippumatta tuntuvaa kilpailun rajoittamista.⁸⁰

⁷⁶ Tällainen edellytys ei sisälly 101 artiklan 1 kohdan sanamuotoon, mutta se on vahvistettu oikeuskäytännössä. Ks. esim. asia 5/69, *Franz Völk v S.P.R.L. Ets J. Vervaecke*, kohdat 5-7 ja asia C-7/95, *John Deere Ltd. v komissio*, kohta 77.

⁷⁷ Komission tiedonanto vähämerkityksisistä sopimuksista, jotka eivät Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua (*de minimis* -tiedonanto), EUVL 2014/C 291/01, 30.8.2014 (jäljempänä ”*de minimis* -tiedonanto”).

⁷⁸ *De minimis* -tiedonanto, kohta 8. Ks. myös Oikaisu komission tiedonantoon vähämerkityksisistä sopimuksista, jotka eivät Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla rajoita tuntuvasti kilpailua (*de minimis* -tiedonanto), EUVL 2015/C 286/07, 29.8.2015. EU:n oikeuskäytännön osalta ks. esimerkiksi asia C-7/95 P, *Deere v. komissio*, kohta 77 sekä yhdistetyt asiat C-215/96 ja C-216/96, *Bagnasco ym.*, kohta 77.

⁷⁹ HE 11/2004 vp, s. 32. Ks. myös *de minimis* -tiedonanto ja sen liitteenä olevat komission suuntaviivat tarkoitukseltaan kilpailua rajoittavista menettelyistä sen määrittelemiseksi, milloin sopimukset voivat saada *de minimis* –tiedonannon suojaa (SWD(2014) 198 final). Suuntaviivojen mukaan *de minimis* –tiedonannon ns. *safe harbour* –suojan saamisen edellytyksenä on markkinaosuusrajojen alittumisen ohella se, ettei sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan tarkoituksena ole kilpailun rajoittaminen (s. 3). Myös unionin oikeuskäytännössä on täsmennetty, että *de minimis* –sääntö voi soveltua vain sellaisiin kilpailunrajoituksiin, joiden vaikutuksena on kilpailun rajoittuminen (asia T-44/00, *Mannesmannröhren-Werke AG v. komissio*, kohta 196).

⁸⁰ *De minimis* -tiedonanto, kohta 2 ja asia C-226/11, *Expedia*, kohdat 35–37.

72. Liiga on katsonut, että Jokerit-sopimus kuuluu vähämerkityksellisenä *de minimis* -poikkeuksen piiriin. Liigan mukaan Liigaseurojen yhteenlaskettu markkinaosuus ammattilaispelaajien maailmanlaajuisella työmarkkinalla on selvästi alle 10 %. Lisäksi Liiga on katsonut, ettei Jokerit-sopimuksessa ole kyse tarkoitukseen perustuvasta rajoituksesta, vaan sopimuksesta, jolla on urheiluun liittyvät sallitut tavoitteet. Näin ollen Jokerit-sopimuksella ei Liigan mukaan ole kilpailulain 5 §:ssä tarkoitettua merkittävää vaikutusta kilpailuun.⁸¹
73. Virasto katsoo, että Liigan ja Liigaseurojen edellä kuvatun menettelyn tarkoituksena on sulkea Jokerit sekä pelaajahankintojen että jääkiekon liittäisten viihdepalveluiden markkinoilta jakamalla markkinoita kollektiivisen boikotin ja tuotannon rajoittamisen keinoin. Näin ollen Liigan ja Liigaseurojen menettely kuuluu tällaisten vakavimpina pidettyjen kilpailunrajoitusten joukkoon ja sitä voidaan pitää edellä luvussa 6.2.3 kuvatulla tavalla tarkoitukseltaan kilpailua rajoittavana kilpailunrajoituksena, johon *de minimis* -poikeus ei sovellu.
74. Virasto on kuitenkin lyhyesti tarkastellut Liigan ja Liigaseurojen menettelyä myös merkittävyyuskriteerin näkökulmasta Liigan esittämien, asian vähämerkityksellisyyteen liittyvien väitteiden vuoksi⁸². Tarkastelun lähtökohtana on alustava arvio osapuolten markkinaosuuksista kyseessä olevan menettelyn kannalta merkityksellisillä markkinoilla.
75. Elinkeinonharjoittajien markkinaosuuksien selvittäminen edellyttää merkityksellisten markkinoiden määrittelyä. Markkinoiden määrittely on väline, jonka päätavoitteena on selvittää tärkeimmät yrityksen kilpailukäyttäytymistä rajoittavat tekijät.⁸³ Vaikka esillä olevassa asiassa Jokerit-sopimuksen toteaminen kilpailulain 5 §:n ja SEUT 101 artiklan nojalla kielletyksi ei edellytä merkityksellisten markkinoiden määrittelyä, on virasto arvioinut niitä kuitenkin alustavasti.⁸⁴

⁸¹ Liite 9: Liigan selvitys 31.3.2017, s. 4 ja liite 14: Liigan selvitys 28.11.2018, s. 5. Urheiluun liittyviä tavoitteita käsitellään jäljempänä kohdassa 6.2.5.

⁸² Komission vähämerkityksellisyyttä koskevan ns. *de minimis* -tiedonannon mukaan yrityksen välinen sopimus ei voi rajoittaa kilpailua tuntuvasti ja olla näin kilpailulain vastainen, mikäli sopimusosapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus on korkeintaan 10 %. Vakavimmat ja tarkoitukseltaan kilpailua rajoittavat sopimukset eivät kuitenkaan lähtökohtaisesti voi olla vähämerkityksellisiä, minkä vuoksi vähämerkityksellisyyden arvioinnilla ei ole merkitystä nyt käsiteltävässä asiassa.

⁸³ Komission tiedonanto merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta, EYVL 97/C 372/03, 9.12.1997, kohta 2.

⁸⁴ Asia T-396/10, *Zucchetti Rubinetteria SpA v. komissio*, kohdat 28 ja 38 sekä asia T-38/02, *Groupe Danone v. komissio*, kohta 99.

76. KKV:n alustavan arvion mukaan Jokerit-sopimuksen kannalta merkitykselliset markkinat ovat ensinnäkin jääkiekkopelaajien hankintamarkkinat, joilla toimivat ammattilaisjääkiekkopelaajien palveluksista kilpailevat jääkiekkoseurat sekä toisaalta näitä palveluita tarjoavat ammattilaisjääkiekkoilijat. Lisäksi asiassa merkityksellisiä markkinoita voivat olla jääkiekkoon liittyvien viihdepalveluiden markkinat, joilla toimivat erilaisia viihdepalveluita tarjoavat jääkiekkoseurat ja palveluita hyödyntävät kuluttajat ja muut yhteistyökumppanit. Maantieteellisesti merkitykselliset markkinat ovat viraston alustavan arvion mukaan lähtökohtaisesti kansalliset, eli Suomen laajuiset.
77. Liiga on katsonut, että ammattilaisjääkiekkoilun työmarkkinat ovat maailmanlaajuiset. Liigan mukaan työmahdollisuuksia on tarjolla huippupelaajien lisäksi myös perustason ammattilaisille, mistä osoituksena on se, että yli 360 suomalaista jääkiekkoilijaa pelaa 28 eri sarjassa⁸⁵ ympäri maailmaa. Lisäksi kansainvälisen markkinan puolesta puhuu Liigan mukaan se, että jääkiekon säännöt ovat keskeisesti samat maailmanlaajuisesti, ja että pelaajat käyttävät agentteja työsopimuksen solmimiseen. Liiga on todennut vastauksessaan, että ulkomaalaisten pelaajien määrää Liigaseuroissa ei rajoita kansalaisuus vaan pieni pelaajabudjetti sekä Liigaseurojen strategia toimia kasvattajaseurana.⁸⁶
78. Liigassa pelaavista pelaajista noin 85 % on suomalaisia pelaajia, mikä on vahva osoitus pelaajien hankintamarkkinoiden kansallisesta luonteesta.⁸⁷ Merkittävästi Suomea laajemmilla tai jopa maailmanlaajuisilla markkinoilla suomalaisten pelaajien osuus Liigassa olisi huomattavasti pienempi ja heijastelisi suomalaisten pelaajien osuutta koko maailman ammattilaisjääkiekkoilijoista. KKV:n selvitysten perusteella valtaosa Liigaseurojen kysynnästä pelaajien hankintamarkkinoilla kohdistuu kuitenkin nimenomaan suomalaisiin pelaajiin.
79. Se, että Liigaseurojen pienet pelaajabudjetit rajoittavat ulkomaalaisten pelaajien määrää, kertoo siitä, että suomalaisten pelaajien korvaaminen ulkomaalaisilla pelaajilla on Liigaseuroille kallista. Saman on todennut myös Jokerit.⁸⁸ Suomalaiset ja ulkomaalaiset

⁸⁵ NHL, AHL, ECHL, WHL ja OHL (Yhdysvallat ja Kanada); KHL (Venäjä, seuroja myös muista maista); SHL, Allsvenskan, Division 1, Division 2, Division 3 ja Division 4 (Ruotsi); NLA ja NLB (Sveitsi); EBEL (Itävalta, Italia ja Slovenia); DEL, DEL2 ja Oberliga (Saksa); CZE1 ja CZE2 (Tšekki); Metal Ligaen (Tanska); GET-ligaen (Norja); Ranskan 1 liiga ja 2 liiga; Polish Hockey League (Puola); BeNeLiga (Belgia ja Hollanti); Extraliga (Slovakia); sekä EIHL (Iso-Britannia).

⁸⁶ Liite 9: Liigan selvitys 31.3.2017, s. 3 ja liite 14: Liigan selvitys 28.11.2018, s. 4-5.

⁸⁷ Liigan verkkosivut: <<http://liiga.fi/fi/pelaajat/2018-2019/>>, viitattu 24.5.2019.

⁸⁸ Liite 3: Jokereiden selvitys 3.5.2018, s. 3.

pelaajat eivät näin ollen ole riittävässä määrin toisiaan korvaavia suomalaisten joukkueiden näkökulmasta.

80. Jokerit-sopimuksen kannalta merkityksellisten markkinoiden kansallista luonnetta korostaa myös itse sopimuksesta johtuvan rajoituksen ja sen vaikutusten kohde. Liigan ja Liigaseurojen välinen Jokerit-sopimus kohdistuu ainoastaan Jokereihin, joka on ainoa ulkomaisessa sarjassa pelaava suomalaisjoukkue. Liigan sisäinen sähköpostikirjeenvaihto osoittaa, että Liiga ja Liigaseurat kokevat juuri Jokerit kilpailijakseen pelaajien hankintamarkkinoilla.⁸⁹ Vastaavaa pelaajahankintoihin kohdistuvaa rajoitusta ei Liigan taholta kohdistu yhdenkään muun ulkomaisen sarjan joukkueisiin eikä myöskään KHL:n muihin joukkueisiin.
81. Myös Jokerit-sopimuksen vaikutukset kohdistuvat pääasiassa Jokereiden kykyyn hankkia pelaajia Suomen pelaajamarkkinoilta. KKV:n saamien selvitysten perusteella nimenomaan suomalaiset pelaajat eivät Jokerit-sopimuksen vuoksi ole yhtä halukkaita siirtymään Jokereihin, sillä pelaajan roolin jäädessä odotettua pienemmäksi ei paluu Liigaan ole kauden aikana mahdollista, ja muita taloudelliselta ja urheilulliselta tasoltaan varteenotettavia vaihtoehtoja on vähän.⁹⁰
82. Myös Liiga on todennut rajoituksen vaikuttaneen Liigaseurojen kykyyn kilpailla pelaajien hankintamarkkinoilla. Liigan sisäisessä sähköpostikirjeenvaihdossa on esimerkiksi todettu, että *"Liigan suurimmat seurat, joilla oikeasti on mahdollisuus kilpailla nuoren pelaajan kohdalla niiden pitämiseksi ennen kuin NHL vie, ovat vakuuttuneita, että tuo siirtosääntö on helpottanut asiaa huomattavasti monen pelaajan kohdalla"*.⁹¹
83. Edellä esitetyillä perusteilla viraston alustavan arvion mukaan asiassa merkitykselliset markkinat ovat kansalliset, eli Suomen laajuiset. Ottaen huomioon, että Suomen jääkiekkopelaajien hankintamarkkinoilla toimii 15 Liigaseuran lisäksi ainoastaan Jokerit, on Liigaseurojen yhteenlaskettu markkinaosuus väistämättä yli 10 %. Tästäkään syystä Jokerit-sopimusta ei voida pitää vähämerkityksellisenä komission *de minimis* -tiedonannon tarkoittamalla

⁸⁹ Liigan sisäisestä sähköpostikirjeenvaihdosta esimerkiksi Liite 1: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.20 (Jokerit taustaa, 10.2.2017), jossa todetaan, että *"Jokerit kilpailevat suoraan meidän seuroja vastaan, esimerkkinä polkuhintaan markkinoidut juna-matsipaketit Tampereelle"* ja *"KHL on Liigan kilpailija, ja Liigaseurojen johdon tehtävä on löytää keinot pärjätä tässä kilpailussa"*. TPS:n harjoitusotteluita koskevan kiellon rikkomisesta saaman sakon osalta on todettu Liitteessä 2: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 2.1 (Hallituksen PTK, 18.8.2014) seuraavaa: *"Keskusteltiin HC TPS Turku Oy:n tekemästä yhteisesti sovituista, Liigaa vahingoittavasta toimenpiteestä. TPS on vastoin tehtyä päätöstä harjoittanut sellaista toimintaa, joka edesauttaa Liigan kilpailijoita valtaamaan markkina-aluetta niin lyhyellä kuin pitkällä tähtäimellä."*

⁹⁰ Liite 3: Jokereiden selvitys 3.5.2018, s. 2–3.

⁹¹ Liite 1: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.20 (Jokerit taustaa, 10.2.2017).

tavalla.⁹² Merkityksellisten markkinoiden maantieteellisen laajuuden yksityiskohtainen määrittely ei ole kuitenkaan tarpeen *de minimis* -poikkeuksen soveltuvuuden arvioimiseksi.

6.2.5 Urheilun erityispiirteet tutkinnan kohteena olevan menettelyn arvioinnissa

84. EU:n tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EU:n kilpailulainsäädäntöä sovelletaan urheilutoimintaan silloin, kun siinä on kyse taloudellisesta toiminnasta.⁹³ Kilpailusääntelyn soveltumisalaan kuuluvat yleensä esimerkiksi urheilutoiminnan organisointiin liittyvät säännöt, jotka käsittävät kaikki ammattiurheilijoiden, joukkueiden ja seurojen taloudelliseksi toiminnaksi luokiteltavaan urheilutoimintaan osallistumista koskevat säännöt.⁹⁴
85. Urheilutoiminnassa ilmenevät kilpailunrajoitukset voivat kuitenkin jäädä SEUT 101 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle tietyissä tilanteissa. Tässä arvioinnissa on otettava ensinnäkin huomioon se kokonaistilanne, jossa menettely on toteutettu tai johon sen vaikutukset kohdistuvat, sekä erityisesti menettelyn tavoitteet. Toiseksi on tutkittava, ovatko menettelystä aiheutuvat kilpailua rajoittavat vaikutukset näihin tavoitteisiin pyrkimisen välttämätön seuraus ja ovatko ne oikeassa suhteessa näihin tavoitteisiin nähden.⁹⁵
86. Komission ja EU:n tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan urheilun kannalta oikeutetut tavoitteet liittyvät yleensä kilpaurheilun järjestämiseen ja asianmukaisen toteuttamiseen. Oikeutettuja yleisen edun mukaisia tavoitteita ja päämääriä voivat olla esimerkiksi urheilun integriteetin, urheilijoiden terveyden ja turvallisuuden tai urheilukilpailun asianmukaisuuden ja objektiivisuuden varmistaminen.⁹⁶ Erottamattomasti pelin kulkuun liittyvät säännöt,

⁹² Markkinaosuuksia pelaajien hankintamarkkinoilla voidaan arvioida esimerkiksi seurojen pelaajabudjettien perusteella. Julkisista lähteistä saatavien tietojen mukaan Liigaseurojen yhteenlaskettu pelaajabudjetti on ollut kausina 2014–2017 arviolta noin 30–32 miljoonaa euroa. Jokereiden pelaajabudjetti kausina 2015–2017 on ollut noin 9–10 miljoonaa euroa. Ks. lisäksi, mitä on mainittu pelaajahankintamarkkinoiden kansallisesta luonteesta edellä kohdissa 78-83.

⁹³ Asia C-519/04, *Meca-Medina*, kohta 22 oikeuskäytäntöviittauksineen. Ks. myös yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kansainvälistä jalkapalloliittoa koskenut ratkaisu, jossa tuomioistuin katsoi, että kansalliset urheiluliitot ovat paitsi yritysten yhteenliittymiä niin myös yrityksiä, mikäli ne harjoittavat taloudellista toimintaa (asia T-193/02, *Laurent Piau*, kohta 72).

⁹⁴ Commission Staff Working Document – The EU and Sport: Background and Context, SEC (2007), luku 3.4.

⁹⁵ Commission Staff Working Document – The EU and Sport: Background and Context, SEC (2007), Annex I: Sport and EU Competition Rules, kohta 2.1.1; asia C-309/99, *Wouters ym.*, kohta 97; asia C-519/04 P, *Meca-Medina*, kohta 42; Kohtala, Mikko: Katsaus urheilusääntöjen ja kilpailuoikeuden väliseen suhteeseen. Urheilu ja oikeus (2011), s. 105; komission päätös asiassa AT.40208 *International Skating Union's Eligibility rules*, kohta 138.

⁹⁶ Asia C-519/04 P, *Meca-Medina*, kohdat 43 ja 45 sekä komission päätös asiassa AT.40208 *International Skating Union's Eligibility rules*, kohta 212. Ks. myös Aine, Antti: Urheilu ja toimivat markkinat (2016), s. 131–132.

kuten pelaajien määrä kentällä ja otteluiden kesto, sekä antidopingsäännöt ovat esimerkkejä säännöistä, joilla todennäköisesti katsotaan olevan urheilun kannalta oikeutettu tavoite. Tällaiset säännöt eivät yleensä ole kilpailulainsäädännön vastaisia, mikäli niitä sovelletaan läpinäkyvästi ja syrjimättömästi.⁹⁷

87. Ammattilaisurheiluun liittyy tyypillisesti myös pelaajasiirtoja koskevia aikarajoja, joilla estetään joukkueiden urheilullisen painoarvon muuttuminen sarjakauden aikana esimerkiksi vahvistamalla joukkuetta keinotekoisesti pudotuspeliotteluihin. Tällaiset niin sanotuja siirtoikkunoita koskevat yleiset säännöt ovat tiettyjen, muun muassa objektiivisuuteen liittyvien, edellytysten täytyessä katsottu vakiintuneesti hyväksyttäviksi.⁹⁸ Muutoin pelaajien siirtoja koskevat säännöt sekä esimerkiksi urheiluyhdistyksiä keskinäiseltä kilpailulta suojaavat säännöt ovat komission mukaan todennäköisesti unionin kilpailulainsäädännön vastaisia.⁹⁹
88. Liiga on esittänyt, että Jokerit-sopimuksella on kilpailun rajoittamisen oikeuttava urheilullinen tavoite ensinnäkin, koska sopimuksessa on kyse puhtaasti pelin kulkuun liittyvistä säännöistä, jotka kuuluvat erottamattomasti urheilukilpailun järjestämiseen ja asianmukaiseen toteuttamiseen. Jokerit-sopimuksen pelaajahankintoja koskevalla rajoituksella pyritään Liigan mukaan estämään joukkueiden kokoonpanojen yllättävä tai jatkuva muuttuminen kesken kauden. Liigan näkemyksen mukaan rajoittamaton oikeus siirtää pelaajia koko kauden ajan eri liigojen välillä johtaisi urheilun kannalta kestämättömään lopputulokseen. Liigan mukaan pelaajasiirtoja koskeva rajoitus on myös oikeasuhtainen, koska se sallii pelaajasiirrot kausien välillä ja koska rajoituksen ajallinen kesto on verrannollinen Liigan ja NHL:n väliseen sopimukseen. Liiga katsoo, että rajoituksen luonne on edellä mainitusta johtuen urheilullinen, ei taloudellinen.¹⁰⁰
89. Toiseksi, Liiga on esittänyt, että Liigan suojaaminen niin sanotulta *farmiliiga*-statukselta on urheilun kannalta oikeutettu tavoite.

⁹⁷ Commission Staff Working Document – The EU and Sport: Background and Context, SEC (2007), Annex I: Sport and EU Competition Rules, kohta 2.1.5

⁹⁸ Asia C-176/96, *Lehtonen ja Castors Braine*, kohdat 53–56 ja Aine, Antti: Urheilu ja toimivat markkinat (2016), s. 130–131

⁹⁹ Commission Staff Working Document – The EU and Sport: Background and Context, SEC (2007), Annex I: Sport and EU Competition Rules, luku 3.4.

¹⁰⁰ Liite 14: Liigan selvitys 28.11.2018, s. 2-3.

Liiga on todennut, että tällainen mielikuva heikentäisi Liigan asemaa sen kilpaillessa KHL:n kanssa esimerkiksi katsoja- ja mediatuloista.¹⁰¹

90. Farmiliiga-statukselta ja kokoonpanojen vaihtelulta suojautumisen lisäksi Liiga on esittänyt Jokerit-sopimuksen pelaajahankintoihin liittyvän rajoituksen tavoitteena olevan Liigaseurojen ja niiden juniorityön taloudellisen vakauden turvaaminen. Koska Liigaseurat eivät Liigan mukaan pysty kilpailemaan huippupelaajista pelaajapalkkioilla NHL:n, KHL:n ja muiden vastaavien liigojen kanssa, on Liigaseurojen strategiana ollut kasvattaa itse juniorityön avulla Liigaseuroille pelaajia. Kasvattajaseuratoiminnan turvaamiseksi esimerkiksi NHL:n kanssa on laadittu sopimus, jonka mukaan NHL maksaa Liigaseuroista NHL:ään siirtyvistä pelaajista kasvattajakorvauksen. Koska KHL ei puolestaan ole sopinut Liigan kanssa vastaavasta siirtokorvausjärjestelmästä, romuttaisivat rajoittamattomat siirrot ilman kasvattajakorvauksia Liigan mukaan Liigaseurojen mahdollisuudet toimia kasvattajaseuroina. KHL:n ja Liigan välisen siirtokorvausjärjestelmän puutetta on Liigan mukaan tämän vuoksi kompensoitu Jokerit-sopimuksen rikkomisesta määrättävillä, kansainvälisistä pelaajasiirroista maksettaviin siirtokorvauksiin verrattuna kohtuullisilla sanktioilla.¹⁰²
91. Jokerit-sopimukseen kuuluvaa harjoitusottelukieltä Liiga on perustellut Liigaseurojen taloudellisen vakauden ja urheilun integriteetin turvaamisella. Liiga on perustellut kieltä myös käytännön näkökohdilla, sillä harjoitusotteluille on varattu vain vähän aikaa ennen sarjakauden alkua, ja lisäksi harjoitusotteluiden määrää on Liigan ja Pelaajayhdistyksen välisellä sopimuksella rajoitettu. Liigan mukaan sen pyrkimyksenä on ollut varmistaa, että kaikki Liigaseurat saavat tarvitsemansa harjoitusottelut. Tämän vuoksi Liiga on katsonut tarpeelliseksi pelata harjoitusottelut pelkästään Liigaseurojen kesken ja rajoittaa harjoitusotteluita Liigan ulkopuolisen KHL-seuran kanssa.¹⁰³
92. Virasto katsoo, ettei Jokerit-sopimuksessa kokonaisuutena ole kyse puhtaasti pelin kulkuun liittyvistä säännöistä, vaan taloudelliseen toimintaan liittyvästä pelaajahankintojen rajoittamisesta ja muusta tietyn kilpailijan poissuljentaan tähtäävästä menettelystä. Jokerit-sopimuksen soveltaminen on ollut lisäksi ilmeisen syrjivää ja läpinäkymätöntä. Jokerit-sopimus ei ole osa Liigan varsinaisia

¹⁰¹ Liite 9: Liigan selvitys 31.3.2017, s. 2-3 ja liite 14: Liigan selvitys 28.11.2018, s. 2.

¹⁰² Liite 14: Liigan selvitys 28.11.2018, s. 3-4.

¹⁰³ Liite 14: Liigan selvitys 28.11.2018, s. 3.

kilpailusääntöjä, eikä se olisi tullut julkiseen tietoisuuteen ilman Liigan johtoryhmän pöytäkirjan vuotamista julkisuuteen. Jokerit-sopimus kohdistuu vain ja ainoastaan yhteen Liigan ja Liigaseurojen kilpailijaksi kokemaan seuraan tavalla, joka selvästi syrjii Jokereita. Näin ollen Jokerit-sopimuksessa ei kokonaisuutena ole kyse oikeuskäytännössä tarkoitettulla tavalla erottamattomasti urheilukilpailun järjestämiseen ja asianmukaiseen toteuttamiseen liittyvistä säännöistä, joita sovelletaan läpinäkyvästi ja syrjimättömästi. Mikäli Jokerit-sopimuksella kuitenkin katsottaisiin olevan jokin urheilun kannalta oikeutettu tavoite, ei rajoitus kuitenkaan olisi jäljempänä esitettyin perusteiden oikeasuhtainen eikä välttämätön.

93. Osapuolten esittämien yksittäisten argumenttien osalta virasto katsoo ensinnäkin, että joukkueiden kokoonpanojen vaihtelulta suojaautuminen voi sinällään olla urheilun kannalta oikeutettu, oteluiden asianmukaisen kulun varmistamiseen tähtäävä tavoite. Tässä tarkoituksessa toteutetut toimenpiteet eivät kuitenkaan saa olla laajempia kuin on tarpeen tavoitteen saavuttamiseksi.¹⁰⁴ Virasto katsoo, ettei Jokerit-sopimuksen pelaajasiirtoja koskevassa rajoituksessa ole kyse Liigan esittämällä tavoin urheilukilpailun järjestämisen ja asianmukaisen toteuttamisen kannalta oikeasuhtaisesta ja välttämättömästä toimenpiteestä ensinnäkin, koska Suomen markkinoilla yhteisesti noudatettavista pelaajasiirtojen aikarajoista on jo sovittu Jääkiekkoliiton kilpailusäännöissä. Jokerit-sopimuksen pelaajasiirtoja koskeva rajoitus ylittää näissä liiton säännöissä sovitun. Toiseksi Jokerit-sopimuksen siirtokielto kohdistuu vain yhteen kilpailevaan toimijaan ilman objektiivisesti perusteltavissa olevaa syytä.
94. KKV katsoo, että Liigan ja Liigaseurojen suojaaminen farmiliigaan liittyviltä mielikuvilta ei ole urheilun kannalta oikeutettu tavoite. Liigan suojeleminen farmiliiga-statukseen liittyviltä mielikuvilta suojelee puhtaasti Liigan ja Liigaseurojen kykyä kilpailla niin katsojaja mediatuloista kuin toisaalta pelaajien hankinnoista. Siten kyse on Liigan ja Liigaseurojen liiketaloudellisten intressien suojaamisesta, jolla ei voida komission tuoreen ratkaisukäytännön nojalla oikeuttaa kilpailun rajoittamista.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Asia C-176/96, *Lehtonen ja Castors Braine*, kohta 56.

¹⁰⁵ Ks. komission päätös asiassa AT.40208 *International Skating Union's Eligibility rules*, kohta 220: " - - the protection of economic and/or financial interests does not, however, constitute a legitimate objective that can justify a restriction of competition. Such interests have also not been recognised by the Court of Justice as a legitimate objective capable of restricting the economic freedoms granted to undertakings operating in the EEA under Internal Market or competition rules. In particular, the Court has held that imperative requirements that can be invoked to justify limited restrictions to such rules can only be of a non-economic nature. Concerning the ISU's argument that it uses part of the revenues it generates through commercial activities for the development of the sport, the Commission notes that these funds are, however, also redistributed to the ISU's own Members

95. Liiga on myös esittänyt, että yhtenä Jokerit-sopimuksen tavoitteena on Liigaseurojen ja niiden junioritoiminnan taloudellisen vakauden turvaaminen. EU:n komission vuonna 2007 julkaisemassa Urheilun valkoisen kirjan oheisasiakirjassa nuorten pelaajien kasvattaminen sekä joukkueiden taloudellisen vakauden turvaaminen on mainittu esimerkkeinä mahdollisista urheilun kannalta oikeuteutuista tavoitteista.¹⁰⁶ Oikeuskirjallisuuden mukaan taloudellisen vakauden turvaamista arvioitaessa on huomioitava sen liityntä urheilutoiminnan itsenäisyyteen ja riippumattomuuteen. Jotta nämä tavoitteet voitaisiin turvata pidemmällä aikajänteellä, on urheilutoiminta järjestettävä taloudellisesti kestäväällä tavalla. Urheilutoiminnan itsenäisyyteen ja riippumattomuuteen voidaan pyrkiä muun muassa erilaisilla lisenssijärjestelyillä, joilla asetetaan esimerkiksi rajoja joukkueiden velkamäärille ja vaatimuksia seurojen taloudelliselle toimintakyvylle.¹⁰⁷
96. Asiassa saadun näytön perusteella KKV katsoo, ettei Liigan ja Liigaseurojen menettelyssä ole kyse edellä oikeuskirjallisuudessa ja komission oheisasiakirjassa todetun kaltaisesta taloudellisen vakauden turvaamisesta tai nuorten pelaajien kasvattamisesta, vaan jo edellä todetusta liiketaloudellisten intressien suojelusta ja kilpailijan poissulkemiseen tähtäävästä menettelystä. Virasto katsoo, että Jokerit-sopimuksen sanktiojärjestelmän tarkoituksena on rankaista yhdessä sovitusta kilpailua rajoittavasta menettelystä poikkeavia joukkueita ja että sanktioita ei voida Liigan esittämällä tavalla verrata Liigan ja NHL:n väliseen sopimukseen kasvattajakorvauksista.
97. Mikäli siirtokiellolla katsottaisiin kuitenkin olevan taloudellisen vakauden turvaamiseen tai nuorten pelaajien kasvatustoimintaan tähtäävä hyväksyttävä tavoite, ei Jokerit-sopimusta voida pitää oikeasuhtaisena ja välttämättömänä mainittuihin tavoitteisiin pyrkimiseksi. KKV katsoo, että esimerkiksi taloudelliseen vakauden turvaamiseen voidaan pyrkiä myös vähemmän kilpailua rajoittavilla keinoilla.
98. Harjoitusottelukiellon osalta Liiga ei ole esittänyt perusteita sille, kuinka harjoitusottelukiellolla pyritään suojelemaan urheilun integriteettiä. Sen sijaan Liigan sisäinen sähköpostikirjeenvaihto osoittaa harjoitusottelukiellon perustuvan puhtaasti Liigan ja

for the organisation of international competitions - -, thus putting third party event organisers at competitive disadvantage.”

¹⁰⁶ Commission Staff Working Document – The EU and Sport: Background and Context, SEC (2007), Annex I: Sport and EU Competition Rules, kohta 2.1.5. Ks. lisäksi asia C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association ym. v. Bosman ym.*, kohta 106.

¹⁰⁷ Aine, Antti: Urheilu ja toimivat markkinat (2016), s. 131–132.

Liigaseurojen liiketaloudellisiin intresseihin ja kilpailijan poissuljentaan.¹⁰⁸ KKV katsoo, ettei harjoitusottelukiello myöskään vaikuta oikeasuhtaiselta ja välttämättömältä Liigaseurojen taloudellisen vakauden turvaamiseen ja edellä mainittuihin käytännön syihin liittyviin tavoitteisiin nähden. Kyseinen rajoitus koskee ainoastaan Jokereita eikä esimerkiksi muita KHL-seuroja, joita vastaan Liigaseurojen on sallittua pelata harjoitusotteluita.¹⁰⁹ Lisäksi virasto katsoo, ettei harjoitusotteluiden turvaaminen edellytä sen määrittämistä, minkä joukkueen kanssa Liigaseurat eivät saa pelata.

99. KKV katsoo edellä mainituin perustein, että kokonaisuutena arviotuna Jokerit-sopimuksella ei ole urheilun kannalta hyväksyttävää tavoitetta. Vaikka tällaisia tavoitteita olisi, menettelyä ei silti voitaisi pitää oikeasuhtaisena ja välttämättömänä. KKV katsoo, että Jokerit-sopimuksen tarkoituksena on suojella Liigan ja Liigaseurojen liiketaloudellisia intressejä rajoittamalla kilpailua. Esillä oleva menettely kuuluu siten kilpailulainsäädännön soveltamisalaan.

6.2.6 Asiassa esitetty tehokkuuspuolustus

- 100.Liiga on katsonut, että Jokerit-sopimus täyttää kilpailulain 6 §:n tehokkuuskriteerit¹¹⁰.

- 101.Liiga on vedonnut tehokkuuspuolustuksenaan useisiin samoihin seikkoihin, joita se on esittänyt SEUT 101 artiklan kieltoäännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäämistä puoltavina urheilun

¹⁰⁸ Liite 13: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.1 (VL: Harjoituspelit ja JORYn päätöskeskustelu / Confidential, 8.4.2014) osoittaa, että Liigan sisällä on pohdittu harjoitusottelukielloa: ”Kyse on harjoitusotteluista ja erityisesti siitä, kuinka kohtelemme Liigasta poistuvaa joukkuetta (Jokerit).” Kyseisen asiakirjan mukaan nimenomaan harjoitusotteluiden pelaamisen puolesta puhuisivat urheilulliset argumentit, kun taas harjoitusottelukielloa on perusteltu seuraavasti: ” - - 2) Pelaamista vastaan puhuisi näkemykseni mukaan seuraava: KHL on suora kilpailija Liigalle ja Liigajoukkueille. On selvää, että heidän resursseillaan sarjaa tullaan markkinoimaan rajusti, jopa enemmän kuin Liiga + Liigajoukkueet yhteensä – tavoitteena imeä katsojia/faneja/yhteistyökumppaneita sarjan pariin... Uusi Jokerit on organisaationa vahvistunut ja taustalla olevat ihmiset näkevät tapahtuman hieman eri tavalla verrattuna Liigan toimintaan. Nyt tuomalla Jokerit takaisin Liigahalleihin, vaikkakin vain harjoitusvastustajaksi, annamme heille loistavan paikan markkinoida olemassaoloaan. Jokerit ovat varmuudella erittäin kovalla ja nimivahvalla joukkueella ensikauden liikkeellä – näin annamme myös suoran mahdollisuuden yleisöllekin tehdä tasonmittausta ”kovan KHL:n” ja kotoisan Liigan välillä... Pelaamalla myös signaloisimme, että Liigasta livahtaminen on kaikin puolin hyvitetty ja ok.” Näihin perusteluihin on Liigan johtoryhmässä yhdytty ja päätetty pitää harjoitusottelukiello voimassa. Lisäksi TPS:lle määrättyä sakkoa harjoitusottelukiellon rikkomisesta on perusteltu Liigan hallituksen pöytäkirjassa ainoastaan sillä perusteella, että TPS on harjoittanut toimintaa, joka edesauttaa Liigan kilpailijoita valtaamaan markkina-alueetta (liite 2: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 2.1 (Hallituksen PTK, 18.8.2014)).

¹⁰⁹ Esimerkiksi Liiga-SaiPa Oy (jäljempänä ”SaiPa”) pelasi harjoitusottelun KHL-seura Severstal Cherepovitsia vastaan elokuussa 2018 (SaiPan verkkosivut: <<https://saipa.fi/fi-fi/article/uutiset/cherepovets-maalin-parempi-kauden-avauksessa/6115/>>, viitattu 13.2.2018).

¹¹⁰ Liite 17: Liigan lisäselvitys 21.10.2019, s. 1.

erityispiirteinä. Liigan ja Liigaseurojen kyseisiä argumentteja on jo käsitelty yksityiskohtaisesti edellä luvussa 6.2.5. Virasto viittaa näiden jo aiemmin käsiteltyjen seikkojen osalta päätöksessä aiemmin sanottuun ja toteaa kilpailulain 6 §:n ja SEUT 101 artiklan 3 kohdan edellytysten täyttymisestä esillä olevassa asiassa kokonaisuutena seuraavan¹¹¹.

102. Liigan mukaan Jokerit-sopimus turvaa Liigan elinkelpoisuutta ja siten tuottaa useita hyötyjä niin kansalliselle hyvinvoinnille kuin kansantaloudellekin. Elinkelpoinen kansallinen jääkiekon pääsarja toimii Liigan mukaan muun muassa kansalaisyhteiskunnan toimintaa tehostavana kansallisen identiteetin rakentajana sekä pelaajakasvatuksen välityksellä kannustaa nuoria liikunnan pariin. Lisäksi Liigassa harjoitettava ammattijääkiekkotoiminta kasvattaa Suomen bruttokansantuotetta. Liiga on myös esittänyt, että kuluttajat hyötyvät siitä, että Liigaseurojen pelaajahankinnat lisäävät pelitapahtumien houkuttavuutta ja siten kykyä kilpailla katsojista ja mainostuloista suhteessa muihin vapaa-ajan tapahtumiin.¹¹²
103. Virasto katsoo, että Liigan ja Liigaseurojen esittämät Jokerit-sopimusta koskevat tehokkuusperustelut koskevat pääosin Jokereiden poissulkemisesta Liigalle tai Liigaseuroille aiheutuvaa taloudellista hyötyä taikka sellaisia yleisesti jääkiekko- ja urheilutoiminnan harjoittamiseen liittyviä hyötyjä, joiden yhteyttä arvioituun menettelyyn ei ole osoitettu. Vaikka viimeksi mainittuja arvioitaisiinkin tehokkuushyötyinä, kyseessä olevaa menettelyä ei voida pitää miltään osin välttämättömänä väitettyjen hyötyjen saavuttamiseksi.
104. Asiassa ei siten ole esitetty näyttöä siitä, että menettelystä aiheutuisi SEUT 101 artiklan 3 kohdassa tai kilpailulain 6 §:ssä tarkoitettuja tehokkuushyötyjä. Edellä mainituin perustein KKV katsoo, että Liiga ja Liigaseurat eivät ole osoittaneet, että tehokkuuspuolustuksen kumulatiiviset ehdot täytyisivät esillä olevassa asiassa.

6.3 Yhteenveto

105. Liiga ja Liigaseurat ovat rikkoneet kilpailulain 5 §:ää ja SEUT 101 artiklan 1 kohtaa sopimalla keskenään siitä, etteivät Liigaseurat tee sopimusta kesken kauden sellaisten pelaajien kanssa, joilla on ollut kauden alkaessa sopimus Jokereiden kanssa. Lisäksi Liiga ja Liigaseurat ovat sopineet, etteivät Liigaseurat tee

¹¹¹ KHO on katsonut niin sanotussa bussikartelliasiassa, että kilpailulain 6 §:n ja SEUT 101 artiklan 3 kohdan kumulatiivisten edellytysten täyttymistä tulee arvioida kokonaisuutena suhteessa esillä olevassa asiassa tarkoitettuun kilpailunrajoitukseen (KHO:2019:98, kohta 1191).

¹¹² Liite 17: Liigan lisäselvitys 21.10.2019, s. 1-2.

seuraavaa kautta koskevia lainasopimuksia Jokereiden kanssa tai pelaa niiden kanssa harjoitusotteluita.

106. Liigan ja Liigaseurojen menettelyssä on kyse tarkoitukseen perustuvasta, vakavasta kilpailunrajoituksesta. Asiassa ei ole näin ollen tarpeen näyttää toteen sen tosiasiallisia vaikutuksia eikä sitä voida pitää vähämerkityksellisenä. Menettely ei myöskään täytä kilpailulain 6 §:ssä tai SEUT 101 artiklan 3 kohdassa säännellyn tehokkuuspuolustuksen kumulatiivisia edellytyksiä.

107. Päätöksen kohteena oleva urheilutoiminta kuuluu kilpailuoikeuden soveltamisalaan, sillä Liigan ja Liigaseurojen sopimus liittyy taloudelliseen toimintaan, eikä urheiluun liittyvien erityispiirteiden huomiointi edellä osoitetusti muuta tätä arviota. Liigan ja Liigaseurojen sopimuksessa ei ole myöskään kyse kilpailulain 2 §:n työmarkkinapoikkeuksen piiriin kuuluvasta asiasta, sillä se ei koske työehtosopimusoikeuden ydinalueeseen kuuluvia määräyksiä eikä se ole syntynyt työmarkkinaosapuolten välisten kollektiivisten neuvottelujen tuloksena.

7 Vastuun kohdentuminen

7.1 Yksittäisen elinkeinonharjoittajan vastuu rikkomuksesta

108. EU:n oikeuskäytännön mukaan kielletty yhteistyö perustuu väistämättä useiden sellaisten yritysten myötävaikutukseen, jotka ovat kaikki mukana rikkomisessa, mutta joiden osallistumisella voi olla eri ilmenemismuotoja.¹¹³ Yksittäistä yritystä voidaan pitää vastuussa koko tästä yhteistyöjärjestelystä osoittamalla kyseisen yrityksen ensinnäkin osallistuneen yhteen tai useampaan yhteistoimintajärjestelyn osatekijöistä ja toiseksi sen tienneen tai että sen olisi pitänyt tietää tämän yhteistyön olleen osa kilpailunrajoitustarkoituksessa muodostettua kokonaissuunnitelmaa.¹¹⁴ Samoin yksittäistä yritystä pidetään vastuullisena muiden yritysten täytäntöönpanemista menettelytavoista koko siltä ajalta, jona se on osallistunut rikkomukseen, mikäli voidaan osoittaa yrityksen aikoneen omalla toiminnallaan myötävaikuttaa kaikkien osallistujien yhteisten päämäärien tavoittelemiseen sekä sen tienneen muiden osallistujien kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä tai kyenneen kohdudella ennustamaan sen ja olleen valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin.¹¹⁵

¹¹³ Asia C-49/92 P, *komissio v. Anic Participazioni*, kohdat 79.

¹¹⁴ Yhdistetyt asiat T-305/94 ym., *LVM v. komissio*, kohta 773.

¹¹⁵ Yhdistetyt asiat C-204/00 P ym., *Aalborg Portland ym. v. komissio*, kohta 328 ja asia C-49/92 P, *komissio v. Anic Participazioni*, kohdat 83 ja 203.

109. Yrityksen osallistumisen toteamiseen riittävää voi olla jo se, että kyseessä olevan yrityksen voidaan näyttää osallistuneen kokoukseen, joiden aikana on tehty kilpailua rajoittavia sopimuksia – ilman, että kyseinen yritys olisi selvästi vastustanut niitä.¹¹⁶ Kielletyn aloitteen hiljainen hyväksyminen ilman julkista irtisanoutumista sen sisällöstä tai sen ilmoittamista viranomaisille rohkaisee muita jatkamaan kilpailusääntöjen rikkomista ja vaarantaa sen paljastumisen. Tämä kumppanuus merkitsee passiivista osallistumista kilpailusääntöjen rikkomiseen ja saattaa siten johtaa siihen, että yritys joutuu vastuuseen, kun kyseessä on yksi sopimus.¹¹⁷
110. Myös kotimaisessa oikeuskäytännössä on katsottu, että kukin kilpailunrajoitukseen osallistunut elinkeinonharjoittaja on kokonaisvastuussa menettelyn kilpailua rajoittavasta tarkoituksesta, ja että rikkomus on jatkunut kunkin elinkeinonharjoittajan kohdalla niin kauan kuin kyseessä oleva elinkeinonharjoittaja on soveltanut kiellettyyn menettelyyn perustuneita toimintatapoja.¹¹⁸ Yritys voi olla vastuussa rikkomuksesta myös silloin, kun se on myötävaikuttanut yhteistoimintajärjestelyn toteuttamiseen, vaikka vain alisteisella, liitännäisellä tai passiivisella tavalla.¹¹⁹ Sillä, kuinka säännöllisesti yritys on osallistunut kokouksiin tai kuinka täysimääräisesti se on toteuttanut sovitut toimenpiteet, ei sen sijaan ole vaikutusta vastuun kannalta, vaan ainoastaan vastuun laajuuden ja mahdollisten seuraamusten tason arvioinnissa.¹²⁰
111. Liigan osakkaina olevat Liigaseurat ovat osakeyhtiömuodossa toimivia elinkeinonharjoittajia. Kaikki Liigaseurat ovat edustettuina Liigan johtoryhmässä, joka koostuu kunkin seuran toimitusjohtajasta.¹²¹ Liigan on katsottava toimivan sen osakkaina olevien Liigaseurojen hyväksi ja Liigan päätökset perustuvat viime kädessä sen osakkaiden tahtoon.
112. Jokerit-sopimuksesta on sovittu alun perin suullisesti Liigaseurojen toimitusjohtajista koostuvassa Liigan johtoryhmässä.¹²² Myöhemmin pelaajien hankintaa rajoittava Jokerit-sopimus on myös kirjattu johtoryhmän pöytäkirjaan.¹²³ Liiga on johtoryhmän kokouspöytäkirjan julkisuuteen vuotamisen jälkeen todennut

¹¹⁶ Asia C-189/02 P, *Dansk Rørindustri ym. v. komissio*, kohdat 142–145; yhdistetyt asiat C-204/00 P ym., *Aalborg Portland ym. v. komissio*, kohdat 81 ja 84–85; asia C-49/92 P, *komissio v. Anic Participazioni*, kohta 96.

¹¹⁷ Yhdistetyt asiat C-204/00 P ym., *Aalborg Portland ym. v. komissio*, kohta 84 ja asia C-189/02 P, *Dansk Rørindustri ym. v. komissio*, kohta 143.

¹¹⁸ KHO 31.5.2012 T 1429 *Osaset*, s. 121.

¹¹⁹ Asia T-99/04, *AC-Treuhand v. komissio*, kohta 133.

¹²⁰ Asia C-189/02 P, *Dansk Rørindustri ym. v. komissio*, kohta 145; yhdistetyt asiat C-204/00 P ym., *Aalborg Portland ym. v. komissio*, kohta 292; asia C-49/92 P, *komissio v. Anic Participazioni*, kohta 90.

¹²¹ Liite 9: Liigan selvitys 31.3.2017, s. 4.

¹²² Liite 9: Liigan selvitys 31.3.2017, s. 4.

¹²³ Liite 4: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 2.3 (JORYn PTK, 15.12.2016).

tiedotteessaan, että nimenomaan *Liigaseuroilla* on pöytäkirjassa todetun kaltainen sopimus. Samassa tiedotteessa on myös todettu, että se on ollut "*kiekkoyhteisön tiedossa*".¹²⁴

113. Vaikka kaikki Liigaseurat eivät ole olleet läsnä esimerkiksi siinä johtoryhmän kokouksessa, jossa pelaajien hankintaa rajoittava sopimus kirjattiin johtoryhmän pöytäkirjaan, on jokaisen Liigaseuran katsottava olleen tietoisia tai ainakin niiden olisi pitänyt olla tietoisia kilpailua rajoittavasta kokonaissuunnitelmasta. Jokerit-sopimuksesta on keskusteltu Liigan johtoryhmän sisäisissä sähköpostikeskusteluissa, joissa kommentteja on pyydetty viestien vastaanottajina olleilta kaikilta johtoryhmän jäseniltä.¹²⁵ Lisäksi Liigan toimitusjohtaja on julkisuudessa kommentoinut esimerkiksi Ilvekselle määrättyjä sakkoja toteamalla, että "*(j)ohdoryhmä koostuu 15 SM-liigaseuran toimitusjohtajasta, ja päätös oli yksimielinen. Samoin hallituksen päätös oli yksimielinen*".¹²⁶
114. Edellä esitetyt lausumat ja asiakirjanäyttö osoittavat Liigaseurojen keskeisen roolin Jokerit-sopimusta koskevassa päätöksenteossa. Kaikkien Liigaseurojen on katsottava olleen tietoisia Jokerit-sopimuksesta ja näin ollen vähintäänkin myötävaikuttaneen kilpailua rajoittavan järjestelyn toteuttamiseen.
115. Sillä seikalla, että osa Liigaseuroista ei ole ollut osallisena rajoitukseen sen alusta alkaen, ei ole merkitystä vastuun syntyemiselle.¹²⁷ Jokainen Liigaseura on vastuussa rikkomuksesta siltä ajalta kuin se on soveltanut kiellettyyn menettelyyn perustuneita toimintatapoja. Myöskään esimerkiksi sillä, että Ilves on edellä esitetyin tavoin palkkaamalla Michael Keräsen osittain toiminut Jokerit-sopimuksen vastaisesti, ei ole vaikutusta tämän asian ratkaisun kannalta. Kaikkien Liigaseurojen on katsottava tällä hetkellä olevan osallisena Jokerit-sopimuksessa ja noudattavan sitä. Asian ratkaisu huomioon ottaen Liigaseurojen vastuun laajuutta ei ole tarpeen arvioida.

7.2 Elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän vastuu rikkomuksesta

116. Unionin oikeuskäytännön mukaan yritysten yhteenliittymän vastuun kannalta ei ole merkitystä esimerkiksi sillä, onko se tehnyt jäseniään sitovan päätöksen tai vain antanut suosituksia

¹²⁴ <http://liiga.fi/fi/uutiset/2017/02/02/liiga-avaa-ilveksen-sakkojen-taustoja>.

¹²⁵ Esimerkiksi Liite 10: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.17 (VS: Liigan johtoryhmälle tiedoksi - case Keränen / Jokerit kommentointi, 3.2.2017) ja liite 11: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.24 (VL: Johtoryhmän päätös tehtyyn esitykseen, 22.3.2017).

¹²⁶ Iltasanomien uutinen 2.2.2017: <<https://www.is.fi/sm-liiga/art-2000005071994.html>>, viitattu 29.4.2019.

¹²⁷ Hockey-Team Vaasan Sport Oy liittyi Liigaan kaudeksi 2014–2015, KooKoo Hockey Oy kaudeksi 2015–2016 ja Jukurit HC Oy kaudeksi 2016–2017.

menettelytavoista. Merkitystä ei ole myöskään sillä, kuinka laajalti päätöstä tai suositusta on noudatettu tai sen noudattamista seurattu.¹²⁸

117. Jotta yhteenliittymän ja sen jäsenten voitaisiin katsoa osallistuneen yhdessä samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen, on kuitenkin näytettävä, että yhteenliittymä toimii erillään jäsentensä toiminnasta. Ottaen huomioon yhteenliittymien ja yritysten erilliset tehtävät rikkomuksen toteuttamisessa, ei tällöin loukata *ne bis in idem* -periaatetta.¹²⁹
118. Liiga on yksittäisten elinkeinonharjoittajien eli Liigaseurojen omistama osakeyhtiö, jota on pidettävä näiden elinkeinonharjoittajien yhteenliittymänä. Liigalla on ollut Liigaseuroista erillinen ja varsin merkittävä rooli Jokerit-sopimuksen solmimisessa ja täytäntöönpanossa. Ensinnäkin voidaan todeta, että Liigan hallitus valvoo Jokerit-sopimuksen noudattamista määräämällä sen rikkomisesta sanktioita. Käytännössä Jokerit-sopimuksen sanktiojärjestelmä toimii siten, että Liigan johtoryhmä esittää sanktioiden määräämistä ja Liigan hallitus vahvistaa ne. Liigaseurat eivät ole edustettuina Liigan hallituksessa.
119. Lisäksi Liigan on katsottava vastanneen kilpailunrajoitusta koskevien johtoryhmän kokousten järjestämisestä ja pöytäkirjan laadinnasta. Tämän osoittaa esimerkiksi Liigan johtoryhmän pöytäkirja 15.12.2016: kokous järjestettiin Liigan toimistossa, minkä lisäksi kokouksen puheenjohtajana toimi Liigan toimitusjohtaja ja sihteerinä Liigan myynti- ja yhteysjohtaja.¹³⁰ Johtoryhmän sisäisen sähköpostiviestinnän perusteella Liigan toimitusjohtaja on myös ollut aloitteellinen esimerkiksi ehdotuksia esittämällä ja Liigaseurojen toimitusjohtajien kommentteja pyytämällä.¹³¹

¹²⁸ Asia C-45/85, *Verband der Sachversicherer v. komissio*, kohdat 29–32; yhdistetyt asiat 209/78 ym., *Van Landewyck v. komissio*, kohdat 88–89; asia 96/82, *IAZ v. komissio*, kohta 20; asia T-136/94, *Eurofer v. komissio*, kohta 116; asia T-325/01, *DaimlerChrysler v. komissio*, kohta 210; asia C-382/12 P, *MasterCard ym. v. komissio*, kohta 76.

¹²⁹ Yhdistetyt asiat T-25/95 ym., *Cimenteries CBR v. komissio*, kohdat 1325 ja 1328. Komissio on esimerkiksi kiinnitystarvikekartellia koskeneessa asiassa katsonut yhteenliittymän osallistuneen aktiivisesti ja itsenäisesti kilpailusääntöjen rikkomiseen helpottamalla jäsentensä välisten hinnoittelua koskeneiden sopimusten täytäntöönpanoa. Yhteenliittymä oli vastannut kartellikokousten järjestämisestä ja vetämisestä sekä kokousmuistiinpanojen laatimisesta. Yhteenliittymä myös keskusteli hinnankorotusehdotuksista ja -sopimuksista sellaisten kartellin jäsenten kanssa, jotka eivät olleet osallistuneet kokouksiin. (Komission päätös COMP/E-1/39.168 *PO/Hard Haberdashery: Fasteners*, kohdat 349–351.)

¹³⁰ Liite 4: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 2.3 (JORYn PTK, 15.12.2016).

¹³¹ Ks. esim. liite 10: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.17 (VS: Liigan johtoryhmälle tiedoksi - case Keränen / Jokerit kommentointi, 3.2.2017) ja liite 13: Liigan selvitys 31.3.2017, liite 1.1 (VL: Harjoituspelit ja JORYn päätöskeskustelu / Confidential, 8.4.2014).

120.KKV katsoo, että Liigalla on edellä esitetyn asiakirjanäytön perusteella ollut selkeästi erillinen rooli Jokerit-sopimuksen toteuttamisessa, ja että Liiga on siten osallistunut Liigaseurojen kanssa yhdessä tässä päätöksessä kuvattuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.

8 Rikkomuksen kesto

121.Virasto katsoo asiassa esitetyn näytön perusteella, että Liigan ja Liigaseurojen kilpailulain ja EU:n kilpailulainsäädännön vastainen menettely on alkanut alkuvuodesta 2014, jolloin pelaajahankintojen ja Jokereiden kanssa tehtävän yhteistyön rajoittamisesta on sovittu Liigan johtoryhmässä. KKV:n tietojen mukaan Jokerit-sopimus on edelleen voimassa ja sitä noudatetaan.¹³²

9 Määräys menettelyn lopettamiseksi

122.Kilpailulain 9 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi määrätä elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän lopettamaan kilpailulain 5 tai 7 §:ssä taikka Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 tai 102 artiklassa kielletyn menettelyn.

123.Edellä esitetyn perusteella virasto määrää Jääkiekon SM-liiga Oy:n sekä sen osakkaiden HC TPS Turku Oy:n, HC Ässät Pori Oy:n, Hockey-Team Vaasan Sport Oy:n, HPK Liiga Oy:n, Ilves-Hockey Oy:n, Jukurit HC Oy:n, JYP Jyväskylä Oy:n, KalPa Hockey Oy:n, KooKoo Hockey Oy:n, Lahden Pelicans Oy:n, Liiga-SaiPa Oy:n, Oulun Kärpät Oy:n, Oy HIFK-Hockey Ab:n, Rauman Lukko Oy:n ja Tamhockey Oy:n lopettamaan tässä päätöksessä todettu kilpailulain 5 §:n ja SEUT 101 artiklan 1 kohdan vastainen menettely välittömästi.

124.Viraston kilpailulain 9 §:n nojalla antamaa päätöstä on valituksesta huolimatta noudatettava, jollei markkinaoikeus toisin määrää.

10 Uhkasakon asettaminen

125.Kilpailulain 46 §:n 1 momentin mukaan KKV voi asettaa kilpailulain nojalla asettamansa ehdon tai antamansa määräyksen, kiellon tai velvoitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi markkinaoikeus. Kilpailulain 46 §:n 3 momentin mukaan uhkasakon määräämisestä ja tuomitsemisesta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990). Uhkasakkolain 8 §:n

¹³² Ks. myös Liigan toimitusjohtajan kommentti 18.4.2019 julkaistussa MTV Urheilun uutisessa: <<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/vuosia-kytenyt-sm-liigaseurojen-ja-jokereiden-vastakkainasettelu-saa-ratkaisun-seurojen-herrasmiehsopimus-osoittautumassa-lainvastaiseksi/7371396#gs.gi0581>>, viitattu 4.6.2019.

mukaan uhkasakon suuruutta harkittaessa on otettava huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, velvoitetun maksukyky ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

126.KKV katsoo, että tässä päätöksessä Liigalle ja Liigaseuroille annetun määräyksen noudattamisen tehosteeksi on välttämätöntä asettaa uhkasakko. KKV asettaa kilpailulain 46 §:n nojalla määräyksen noudattamisen tehosteeksi Liigalle ja Liigaseuroille uhkasakon, jonka suuruus on 75 000 euroa kutakin asianosaista kohden. Uhkasakon suuruudessa on otettu huomioon etenkin Liigan ja Liigaseurojen menettelyn luonne vakavana kilpailunrajoituksena. Uhkasakko on asetettu siten, että sen voidaan olettaa johtavan päävelvoitteen täyttymiseen.

11 Sovelletut säännökset

Kilpailulaki (948/2011) 2 §, 3 §, 5 §, 6 §, 9 § ja 46 §, Sopimus Euroopan unionin toiminnasta 101 artikla, uhkasakkolaki (1113/1990) 6 §, 7 § ja 8 §.

12 Muutoksenhaku

KKV:n tässä asiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta markkinaoikeudelta kilpailulain 44 §:n perusteella siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valitusosoitus on päätöksen liitteenä.

KKV:n kilpailulain 9 §:n nojalla antamaa päätöstä on valituksesta huolimatta noudatettava, jollei markkinaoikeus toisin määrää.

13 Lisätiedot

Lisätietoja päätöksestä antavat tutkimuspäällikkö Hannu Raatikainen (puh. 029 505 3357, sähköposti: hannu.raatikainen@kkv.fi) ja asiantuntija Annastina Hellsten (puh. 029 505 3015, sähköposti: annastina.hellsten@kkv.fi).